

Črne noči.

I.

Sedel sem ves vtopljen v čarobne sanje
in pri odprtem oknu gledal v noč;
ah, moje duše tiho zdihovanje
po tebi, ki te žaliti ni moč,

je demon čul. Skoz vetrea pihljanje
začela mi je zla peklenska moč
obujati obup, zanikovanje,
in pokoj moje duše bil je proč.

»Saj te ne ljubi; veš li, kak trdo
je bilo njeno angeljsko oko? . . .
Kako je zrla nate prezirljivo,

kako na njega zrla ljubeznivo! . . .
In strastna je in polna takih muh,
da joj«, šepetal je lažnivi duh.

II.

Dovolj je, demon, dalje ne govori
in duše mi s klevetami ne mori;
ti nevoščljivec, rad bi jo pričrnil,
od mojega srca jo rad odvrnil.

»Ti črv pozemeljski, ti človek nori,
o slepec ti in tvoji lepi vzori!
Glej, s tvojim srcem rad bi pamet strnil
in golo ti resnico rad odgrnil! . . .«

Pokaži jo! . . . In zrl sem vrt Edena.
 Ob krasnih rožicah so sikale
 tam kače in cvetove pikale.

«Kdo je to?» »Glej, to je duša njena.«
 In ni rešitve? »Ni«. In stal pri vrsti
 in plakal sem ob nadeji potrti.

III.

O demon, demon, kaj mi je resnica,
 pač ljubša bi mi bila krasna laž.
 Pa saj je to izmišljena pravljica;
 o demon, jeli, ti se le igraš?

»Nikakor. Vrt prekrasni je devica,
 ki jo za angelja, za angelja imaš . . .«
 O demon, demon, kaj mi je resnica,
 pač boljša bi mi bila krasna laž.

Rešitve ni? »Nikdar«. In pozabljenja,
 o temni duh, nesrečni plod stvarjenja,
 ga ni? »Nikdar«. Nikdar? »Jaz vem . . . nikdar.«

Kaj naj storim? . . . »Sovraži in škoduj!«
 In v smehu je v temi polnočnih struj
 odplul zanikujoči poglavar.

IV.

In topo zre oko v ponočni svet,
 brezmiselno, brezčutno, brezizrazno;
 po nebu plava mesec tih in bled,
 na črno zemljo sije neprijazno.

Zato sem torej celo vrsto let
 gojil krepost s tak verno, vročo, blazno
 ljubavjo in skrbjo kot nežni cvet,
 da srce moje bode prazno, prazno! . . .

Zato? . . . Sicer pa prav se mi godi,
 v peklu razuma ni bilo mi treba
 želeti, ne se dvigati do neba!

Lepo na zemlji raje hodil bi,
 pil sladko vince, da bi se omamil
 in zjutraj se na polnih grudih zdramil.

Osveta.

Spisala Márica.

Umrl je bil stari, godrnjavi, sitni nadzorovatelj predilnice. Cela dva tedna, odkar je bilo znano, da je njegova smrt neizogibna, so govorile delavke le o njem in ugibale o njegovem nasledniku. In zdaj je bilo preteklo že teden dni, odkar so ga pokopali, naslednika pa še vedno ni. Zato pa je prihajal čisto mednje strogi, ošabni gospodar ter se vtikal v njih delo, dasi se mu je iz vsake besede poznalo, da ne ume ničesar. Dekleta so se mu na skrivnem posmehovale ter prosile, naj bi kljub njegovi navidezni strogosti vedno ostalo tako.

V svojem komtoaru se je pa jezil in tihoma kled gospodar, ker ni vedel, zakaj in kako peša delo in nastaja nered.

Napisal je z nervozno, naglo pisavo na listek papirja: Anton Berger v S.: »Ako ne pridete takoj, si poiščem družega«. Pozvonil je ter poslal slugo z listkom na brzojavni urad.

Tretji dan je bil že zjutraj na vse zgodaj novi nadzorovatelj v predilnici. Bil je majhen, mlad mož plavih las in plave, koničaste brade ter lokavih, sivih oči.

Mahoma je bilo v delavnici vse pri starem; mlada dekleta so se zopet resna in molčeča pregibala, mehanski kakor stroji.

Takoj prvo jutro je pregledal delavke bolj nego delo. Z malimi, sivimi, lokavimi očmi je pogledal vsaki v obraz in oči, premeril nje stas, prijemal in popravljal po nepotrebnem roko ti ali oni; a kadar je prišel do Anice, o kateri so pravili vsi, da je najbrhkejša, je postal najdalje.

Bila je srednje rasti, črnih las in oči, bela in rdeča v lice kakor mleko in kri ter prav kipnih udov.

Tovarišice je niso marale, dasi je bila z njimi dobra in po-strežna ter je pri popevanju vedno vodila vse ter prijemala »črez«. Zavidne so ji bile merda ne toliko radi lepote, kolikor zato, da je bilo vse prav, kar je storila. Ni stari godrnjač ni gospodar je nista nikoli opominjala, a sedaj bode z mladim kar kraljica!

Kdo ni še srečal v svojem življenju tako srečnega človeka, ka-teremu še celo napake pristujejo?

In Anica je bila izmed teh srečnih ljudi!

Dasi ni imel mladi nadzorovatelj Aničinega dela prav nič grajati in ji ničesar pripominjati, se je vendar pri nji mudil vsaki dan naj-dalje. Opazoval je njeno kretanje, občudoval njen fini profil, in ker nadzorniku proti delavkam ni treba imeti nikakršnega ozira, ji je tu in tam pobožal gladke, črne lase, lepi, okrogli podbradek, ali jo uščipnil v polne, bele roke, ko je imela rokave pri delu privihane črez komolce.

Na vse te vsiljive laskavosti mu ona ni dejala ničesar, ampak se mu je le nekako prisiljeno in bojzljivo smejala.

Tovarišice, ki so to takoj zapazile, so med seboj govorile:

»No, nji se že gotovo sanja vsako noč, kako bode, ko bode nadzornikova žena!«

In druge, bolj zlobne, so dostavljale:

»Sline se ji že cedijo . . .!«

Anica je pa imela doma bolno mater, ki se že mesec dni ni genila iz postelje ter je vselej željno čakala večera, da ji prinese hči malo juhe in pa kosček mesa. Zato je Anica mislila le na ubogo bolnico ter ni utegnila poslušati raznovrstnega klepetanja . . .

Ko je nekega dne ob poldnevnem počitku sedela na pragu v de-lavnici in skoro zlogujoč čitala trdo, okorno pisano pismo, se ji je približal za hrbtom mladi nadzorovatelj; lahno ji je objel glavico ter jo pritisnil k sebi.

»Kaj čitaš tako lepega in važnega, Anica, da ne vidiš nič in ne slišiš nič?«

»Pepe mi je pisal, Pepe!« je odgovorilo veselo dekle, misleč, da mora vsakdo vedeti, kdo je Pepe.

»In Pepe je tvoj fant, kaj?« je vprašal nadzorovatelj.

»Seveda je; zdaj je v vojaki in ostane tam še skoro poldrugo leto — a potem, potem . . .!« je dejalo dekle ter vstalo — »potem bo moj mož!«

»Žal, da moraš čakati tako dolgo; to ni prijetno«, je dejal po-smehljivo nadzornik.

»Prav prijetno seveda ni, toda ko se imava tako silno rada, potrpiva tudi rada«, je odgovorila Anica.

Zvonček je zazvonil, in delavke so pritekale z ulic v delavnico.

Ugledavši Anico poleg nadzorovatelja, so jele kihati in kašljati...

»Je-li tvoj Pepe lep?« je vprašal nadzorovatelj, ko se je za dobro uro spet ustavil pri Anici.

»In pa kako!« je vzkliknila ta vsa oduševljena.

»Po končanem delu ne odidi takoj; počakaj me malo tam zunaj — povedati ti moram nekaj«, je dejal odhajaje nadzornik.

Povedala bi mu bila rada, da ne more in ne sme čakati, ker mora hiteti k bolni materi, a ni utegnila niti ziniti, ker ji je on to kar ukazal in takoj odšel.

Nestrpno je stala Anica zvečer pred pragom; solze so ji silile v oči, ko se je spominjala bolne matere, a oditi se je bala, da se ne bi zamerila nadzorovatelju. Ta je imel še nekaj opraviti; in Anici se je zdelo, da ga čaka že celo večnost, ko je prišel čez kratko četrto ure naglo iz komtoara.

»Hvala, Anica — hvala ti, Anica, da si me čakala«, je dejal ter jo stisnil za roko nad komolcem.

Ona je molče obrnila vanj svoje solzne oči.

»Kaj ti je, da si mi žalostna? Govori, duša, povej, ali te je kdo žalil?« —

Molče je odkimala z glavo in rekla bojzljivo:

»Prosila bi vas, da mi naglo poveste, kar mi imate povedati, ker se mi mudi domov, kjer imam mater bolno.«

»No, pa idiva kar skupaj, srčece«, je dejal nadzorovatelj ter jo pobožal po obrazu.

Šla sta nekaj korakov molče.

»Anica, ti čakaš, da ti povem, kar imam povedati — in to je storjeno v enem hipu — rad te imam!« je rekel naglo ter jo v temni ulici, po kateri sta šla, tesno pritisnil k sebi.

Anica ga je le plaho in lahno pehnila od sebe.

»Ali me ti nimaš nič rada?« jo je vprašal Berger ter postal.

»Jaz sem Pepetova nevesta«, je odgovorilo dekle s tresočim glasom.

»Kaj zato? — Mene imaš pri vsem tem tudi lahko malo rada; saj Pepe ne bo nič vedel o tem.«

Boječe je Anica pospešila korake, ne da bi mu odgovorila na zadnje besede.

V majhno mesnico je stopila, kupit za desetico kosček mesa, nadejajoč se, da odide medtem nadzorovatelj.

»Ali je mati že stara?« jo je vprašal Berger ter pristopil zopet k nji, ko je prišla iz prodajalnice.

»Skoro bode petinšestdeset.«

»No, potem je pa za njo že čas«, je dejal surovo.

»Kako ste rekli?« ga je vprašala Anica.

»Da mi ne dočakamo take starosti«, se je izgovarjal Berger.

Anica je stopala še hitreje, naglo zavijala iz ulic v ulice po najrevnejšem delu mesta.

»Ali si že dolgo v ti tovarni?« jo je vprašal on, že težko sopoč in komaj jo dohajajoč.

»Dve leti bode sedaj . . . Hotela sem, da se izučim za šiviljo, a to je stalo denarja in časa, ker bi bila morala še dolgo delati za-stonj, a doma je bilo treba, da kdo služi denar za hrano, obleko in stanovanje.« —

»Glej, Anica, če me boš imela malo rada, ti izboljšam plačo kot najboljši delavki in iz svojega ti kupim tudi, karkoli si boš želela.«

»Tule stanujemo — gori pod streho«, je dejala ona ter se ustavila pred visoko hišo.

»A, tu?« je dejal vprašaje ter jo objel, kakor bi bilo prav naravno, ter poljubil na ustnice.

»Do jutri, Anica, do jutri!«

Kako se ji je studil, kako ji je bil zoprni ta nadzornik, a imela ni toliko poguma, da bi se bila branila, ga zavrnila, povedala, kar ji je velevalo srce.

Stekla je po stopnicah — visoko, visoko gori pod streho — ter iz skrbljivosti za dobro mater pozabila nekoliko sitnega nadzoro-vatelja.

»Anica, nocoj si prišla celo četrte ure kesneje!« ji je očitala mati s slabim glasom.

»V mesnici sem čakala tako dolgo«, se je legala hčerka ter hitela peči meso na mreži.

»Pepe mi je pisal, mama! — Pepe in vas prav lepo pozdravlja!«

»Je-li zdrav?« je vprašala starka.

»Je, hvala Bogu! — Ali smem speči meso tako kakor sinoči, ali naj bo še bolj surovo?«

»Meni je vse eno.«

»Jesti morate, mati! Okusno je; bilo je tako sveže — prav lep kos sem dobila« . . .

O da bi bila mati zdrava, da bi mogla delati kakor nekdej — takoj bi ji povedala o čudnem vedenju gospoda nadzorovatelja — ali takove je vendar ne more in ne sme vznemirjati! . . .

Ko je legla, si je očitala uboga deklica boječnost ter delala sklepe za drugi dan, si sestavljala odločne in pogumne odgovore ter tako pomirjena zaspala.

Ko se je drugi dan nadzorovatelj često ustavil poleg nje, ga ni pogledala v obraz, a tudi dejala mu ni ničesar, dasi si je bila pripravila toliko odgovorov.

Zvečer jo je pa že čakal pred tovarno ter jo zopet spremljal domov.

»Ali se ti je sanjalo kaj o meni, Anica? Ali te moj poljub ni ogrel prav nič zame?«

»Kako se morem ogreti za koga drugega, ko imam že svojega fanta?« se je drznila odgovoriti Anica.

»Oh, kako si še mlada! Saj ti pravim, da imaš lahko njega in mene rada. Zdaj, ko njega ni tukaj, se vsaj lahko ponašaš, da si dobila takoj drugega ljubega! — Čuj, Anica, jutri bode nedelja; popoldne ob treh te bom čakal tule — pridi pa pojdeva kam na izprehod.«

»Jutri pa nikakor ne smem, ostati moram pri materi.«

»Mati in vedno mati! Baš radi nje pridi, če me boš slušala, se ji bode še dobro godilo; ako ne — kdo ve, kako še vse pride!«

Boječe se je ozrla nanj in vprašala:

»Kaj menite s tem?«

»No, kar sem rekel, sem rekel — od tebe je odvisno, da li se bode tebi in tvoji materi godilo boljše ali slabše . . . ! Ali je mogoče, da bi bila ostala ti v tovarni sredi svojih tovarišic še tako nevedna?«

»Tako malo občujem z njimi, ker me ne marajo posebno, dasi ne vem zakaj.«

»Zakaj? Povem ti jaz, golobica; zato ker si najlepša, najbrhkejša, ker si je ta in ona želela, da bi se bil jaz vanjo zagledal — a zmotila si me le ti! . . . Torej jutri prideš, kaj ne? Tu doli na ulici bom, da veš!«

»Ne morem — ne smem!« je odgovorila ona komaj slišno.

»Premisli, dekle, dokler je še čas«, je rekel on strogo, toda takoj je dostavil nežneje: »Pridi, Anica, Anišče moje, saj te imam tako srčno rad!«

Objel jo je ter opetovano poljubil, a njene ustnice so bile zaprte tesno, in poljuba mu niso vrnile.

»Upognem te, kakor sem še vsako!« je mrmral za njo ter hitro odšel.

II.

Drugi dan popoldne, hitro po dveh, ni imela Anica nikjer miru ne obstanka.

Ko je bila pripravila po mali kuhinji, se ji je jel oglašati neki glas, ki ji je pravil, da ne sme vztrajati pri svojem zjutranjem sklepu, da ne bi šla doli k Bergerju.

»Grozil mi je« — tako je premišljevala — »da se mi bode godilo slabše, ako ne pridem. Kaj je neki mislil s tem? Morda me hoče odpraviti iz tovarne, od zaslužka?« — »Še je pravica na svetu« — se ji je vsiljeval drugi glas — »brez vzroka te ne more in ne sme odpraviti!« —

»Vzrokov si izmisli takov človek, kolikor jih hoče, in kaj potem?« jo je zopet plašil prvi glas.

»Naj li ga pustim čakati jaz — delavka — njega, nadzorovatelja? In če bi mi jutri dejal: pojdi, odkoder si prišla, mi te več ne potrebujemo!?«

Naposled je po dolgem premišljevanju vendar sklenila, da pojde doli, toda samo povedat, da ne more z njim nikamor, ker se je materi bolezen shujšala.

Jela se je preoblačiti, ne da bi bila materi kaj rekla.

»Ali se odpravljajš z doma?«

»Samo za trenotek stopim tu doli k Tončki — samo za trenotek.«

»Moj Bog, niti danes ne moreš ostati pri meni; gorje mi revi stari!«

»Ko bi ti vedela, mati«, si je mislilo dekle; »ko bi ti vedela!« — rekla pa ni ničesar.

»O saj vem, da te tako hitro ne bo nazaj! Anica, ostani pri meni! Niti povedala ti nisem, da mi je danes tako strašno hudo; nisem te hotela strašiti in pripovedovati, kako mi sapo duši in zapira! . . . Ostani, Anica, mene je kar groza!« je ječala starka.

»Moram, mati, samo za hip, moram!« je vzkliknilo dekle obupno, si ogrnilo ruto in odšlo.

* * *

Bergerju, ki jo je že čakal četrť ure ter jo v svojem srcu klel in rotil, čigar obraz je jasno izražal vso strast, ves srd in osveto-hlepnost, se je mahoma zasvetilo oko, in na obraz mu je legel izraz srčne zadovoljnosti, ko je ugledal nasproti mu hitečo Anico.

Stopil ji je naproti ter s strastnim pogledom vprl svoje oči v nje zardeli obraz.

»Tako je prav, dete; ti si premlada, prelepa, prečvrsta, da bi se smela zapirati svetu ter se odrekati zabavi in veselju.

Hotela mu je ugovarjati in mu povedati, da je prišla samo javit, da ne more z njim, ker je materi hujše; a ni mogla, ker ji ni pustil niti do besede.

Laskajoč se ji in skoro s surovo silo jo je vlekel s sabo.

»Vidiš, Anica, ti niti ne veš, da žive vse tako, da ni nobena tako neumna, da bi se navezavala na enega samega; tudi rože ne cveto in ne diše za enega samega! . . . In rože tudi ovenejo, če jih kdo duha ali pa ne; ali ne bi bilo škoda, da bi ti krasna rožica kar tako zvenila s svojim cvetnim licem v hrepenenju in žalosti!«

»Gospod, oprostite«, je hotela reči ona, toda on je nadaljeval naglo:

»Ali misliš, da Pepe čaka le nate? Ali ne veš, kako žive posebno vojaki? Takov cvet, takova roža pa bi venila čakajoča« . . .

»Moja mati, gospod, jaz moram nazaj!«

»Glej te korale, kako bodo pristojali tvojemu črnemu lasem, tvoji bronasti polti, in od jutri ti povikšamo plačo za dva goldinarja na teden!«

»Materi je hujše danes.« —

»Glej, tule sem pojdiva, da se malo okrepčáš; saj si videti tako slaba, ker se gotovo preslabo hraniš! . . .«

* * *

Ko je čez dve uri pritekla Anica k materi, je ta čudno hropela; imela je zaprte oči, a široko odprta usta, v grlu ji je pa tako glasno, čudno grgralo.

»Mama, mama!« je poklicalo dekle.

»Malo mleka, mama?!«

»Hm«, je zastokala starka.

»Fej, to je strup!« je grgrala mati ter pljunila iz ust mleko, katero ji je Anica vlila siloma v grlo.

»Kdo je bil tisti škric s teboj, dekle?« je vprašala z razjarjenim, a vendar onemoglim glasom mati.

»Kako veste, mati, ali niste ležali?«

»Vem, videla sem te! Mrliča imaš v hiši, pa se mi tako okoli pojaš! . . . Ali ne vidiš, koliko mrličev je tod okoli, in vsi ti so umrli danes?« Starki se je začelo blesti.

»Mama, mama!« je prosilo dekle.

Starko je jela zopet dušiti sapa, a potem ji je za nekaj časa kar zastala.

Anica je stekla doli v tretje nadstropje, prosit pomoči; res so pohiteli dobri ljudje po duhovnika in zdravnika.

Starki pa se je vedno hujše bledlo in po grlu ji je glasno piskalo, da je trgalo Anici srce.

Ko je drugo jutro na vse zgodaj prinesel duhovnik sveto popotnico, se je Anica stisnila v najtemnejši kot v kuhinji, si grizla tam ustnice in nohte ter si ni upala stopiti v sobo k bolnici.

Ob osmi uri pa je prišla iz tovarne delavka Tončka poročat, da ji gospod nadzorovatelj dovoli, da ostane Anica doma, dokler ji matere ne pokopljejo.

Nekoliko pred poldnem pa je izdihnila starka, ne da bi se bila še kaj zavedela.

* * *

Po smrti materini je Anica kmalu zopet pohajala v tovarno, toda vsa izpremenjena je bila; oči so ji gledale srdito, čelo se ji je bilo zgrbančilo, in nje ustnice so bile stisnjene. Vedno je bila molčeča in resna; temne, obupne misli so ji rojile po glavi, katerih se ni mogla iznebiti ni med delom ni po noči. Ob teh mislih se je vidno naslajala in tolažila sama sebe in svojo vest. Teden dni je hodila tako okoli, preobračajoč črne misli v žalostnem srcu pod črno, žalno obleko.

Berger sam in vse tovarišice je niso motili, ker so mislili, da je to le velika žalost po materi.

Neko jutro je pa prišla na delo vsa vesela, vsa prerojena. Šalila se je, kar ni bila njena navada, z delavkami in se smejala z njimi glasno — preglasno.

Ko so ji tovarišice namignile o ljubezni nadzorovateljevi, je dejala, devši roko na srce:

»Danes bodete videle, kako ga ljubim — strastno ljubim tega svojega ljubčka!«

»O, saj smo vedele že prej, da ga imaš rada ter da si nezvesta svojemu fantu!«

»Toda danes bodete to videle še bolje!«

Ko je Berger stal uro pozneje poleg nje ter se ji laskal sladko govoreč, se je ona obrnila do svojih tovarišic, segla z rokami pod predpasnik ter zaklicala:

»Punce! Poglejte, kako ga imam rada!«

Rekši, je siknila iz male steklenice žgočo karbolno kislino Bergerju v obraz, da je ta obupno zavpil in odskočil za par korakov. Huda tekočina mu je opalila ves obraz ter mu izžgala levo oko...

* * *

Na sodišču je povedala v svoj zagovor, da jo je Berger zapeljal. »Ni res!« je zaklical on; »šla je sama z menoj!« »Pretil mi je, da se mi bo slabše godilo, da me spodi iz tovarne!« je odgovorila komaj slišno Anica.

»Tega ji nisem dejal nikoli — pozovi priče, ako moreš!« . . . Obsodili so jo na pet let ječe. Hladnokrvno je slišala svojo obsodbo ter rekla poluglasno:

»Saj nimam itak nikogar na svetu! Maščevala sem se pa vendar; njegov obraz je pa vendar za vedno opečen!«

Tatica.

Kaj se mi je prigodilo!
Slušaj, pomiluj me, brate:
Ali ni hudo, nadležno,
če imaš še v hiši tate?!

Večkrat z lepim sem dekletom
doli v veži stal, govoril;
vedno bil sem z njo prijazen,
žalega ji nisem storil.

Vendar mi pri belem dnevu,
čuj, ta škrat — srce ukrade!
»Daj nazaj!« velim ji ostro.
Ona: »Nimam te navade.«

Z lepo včasih, včasih z grdo
od takrat jo terjam vedno . . .
Vse zastonj! — Ne da nazaj mi,
smeje se mi še poredno.

Radivoj.

Tiho, srce . . .

Tiho, tiho, srce . . .
kaj trepečeš spét?
Ran ti brez števila
vsekal je že svet . . .

Zdaj ti plamen vnelo
lepo je oko,
smeh sladak odpiral
zlato je nebo . . .

Zdaj pa te je trgal
in moril obup —
ko so sladka ustna
sikala ti strup.

Tiho, tiho, srce . . .
daneš ni nekdanj —
Ej, viharjev tvojih
več ne zmorem zdaj!

I. Resman.

Božji jezik.

Spisal Fran Ilešič.

I.

Apoteoza junaka Herakleja.

Bilo vam je to takrat, ko so imeli vesoljno oblast črez ves svet Olimpovci, stolujoči v nedoglednih višinah Olimpovih, skriti v tmino neprozornih oblakov; Heraklej se je na gori Eti baš odpravljaj s tega sveta, trdno prepričan, da ga bogovi sprejmo v svojo sredino: Trudil se je bil pošteno celo življenje, zemeljsko potovanje sklenil v pobožni službi nesmrtnih Olimpovcev, in naj bi mu bil zdaj, po teh težkih izkušnjah, zaprt vhod v bivališča nebeških »lahkoživec«? Že je imel naneseo grmado drv, da na njih sožge, kar ga ni bilo za olimpske salone, vzal škatljico žveplenk »podpornega društva za mlade plemiče-junakoviče«, zažgal . . . in črez nekaj minut Herakleja ni bilo več v dolini solz.

Na vrtoglavem robu visokega olimpskega vrha pa je sedela Heba, lahkokrila nebeška natakariča. Zapustila je bila zborovalnico bogov in boginj, ki so ji ta dan prepovedali točiti opojni sok nektarjev, češ, da imajo trezno poslušati izvirno razpravo jezikoslovca Herma (Merkurija) o najnovejših pojavih jezikovnega razvoja. Ker sama ni čutila zanimanja za take učene reči, je ostavila dvorano ter sedla na bližnji vrh, da se vda veličastnemu razgledu po širnem svetu. Kako si pa tudi lep, ti Zenov svet, ves vreden, da te občuduje boginja! . . .

Toda kaj pa je bilo to? Tam spodaj na obronku je nekaj zasumelo — grmovje se giblje, vejevje poka, kamenje se udara, in krvavo razpraskan stopi pred njo junak ogromne postave — Heraklej! V ognju očiščenega ga je nesla neznana sila z gore Ete proti Olimpu, a padel je bil prenizko — najhujšo strmino je moral preplezati s silnim naporom in si pot sam utreti; kajti človeška noga še tod ni hodila.

»Da, Olimp trpi silo!« tako je vzkliknil Heraklej, stoječ na trdnih tleh poleg Hebe, ter jo je vljudno pozdravil. Nato je sledil lep odzdrav, lep nasmeh, in Herakleja, starega častivca ženskih,

»Skrbi je konec, žalosti, nesreče,
Se tresc od veselja spet mu žila,

Kar gleda ji v obličje tak cveteče;
 Naj brije v rane mu viharjev sila,
 Naj po telesu spotenem mu vleče:
 Ni njemu mar, kar se godi na sveti,
 Ak' smejo srečne jo roke objeti.

In v njega roke mu pada počasi božja natakara — toda

Naj pevec drug vam srečo opisuje,
 Ki tako hitro je vzcvetla obema,
 Pijanost njuno, ki tak hitro mine,
 Pregnana od jezikov razdaljine —

Heba in Heraklej se namreč žalibog nista prav umela, ko sta jela med seboj kramljati, ker je vsaki govoril svoj jezik. Heba je sklenila, da tujca brž Zenu prijavi.

Medtem je Merkurij, zgovorni vnuk Atlantov, v veliki olimpski dvorani približno takole govoril: »Zbrane boginje, zbrani bogovi! Niti za minuto se še ni pomaknil kazavec olimpske večne ure, odkar smo v neizmerni svoji ljubezni razdelili zemljanom vsaki svoje darove; kar sem zmožel najboljšega, svoj lastni najlepši umotvor, bogov govorico, jezika neprecenljivi dar sem poklonil jaz temu prej »nememu in grdemu zarodu«¹⁾, ne samo, da bi na mesto sovraštva in vojske stopili sprava in mirna pogodba, da bi ljudje mogli občevati med seboj ter si na ta način omikati naravo²⁾, ampak posebno tudi radi tega, da bi oni umevali nas, bogove, in mi njih. Vi vsi bogovi ste mi bili hvaležni, da sem ustvaril ta »teoantropovski« (bogočloveški) jezik, ki bi naj obsegal vse kote nebes in zemlje; odtlej ste se s tem sredstvom lahko bližali ljubeznivim devam pozemeljskim; saj še veš, Zen, kako si rad zahajal na zemljo »v vas«, kako si brez ovir potoval po zemlji liki po Olimpu, občujoč z ljudmi, srkajoč z dimom pečenega mesa tudi njih vroče molitve. Pojdi dan-današnji na svet ti, Zen, ki zmoreš vse; mar misliš, da še najdeš ljudi z razumljivo govorico? Ne; človeški govor se je povsod izpremenil. Kot vaš poslanec hodim z Olimpa na zemljo in pod zemljo ter se prepričam vsakikrat, da ljudje vedno bolj mešajo jezik, da govore po svoje, Olimpovcu težkoumljivo, po pokrajinah različno . . .«

Zdajci vstopi Heba, steče po gladkem parketu k predsedniškemu stolu mogočnega Zena ter mu tiho nekaj na uho pove. Videti je bilo, da so ga vznemirile njene besede; pozorno je pogledal na svojo soprogo strogega očesa, na boginjo Hero, potem pa izprevoril, da se je Olimp stresel: »Naj vstopi!« Merkurij je bil ob tem

¹⁾ Horacij, sat. I, 3.

²⁾ Horacij, carm. I, 10.

prizoru umolknil, smrtna tišina je zavladala po nesmrtni dvorani — Heba pa privede Herakleja.

Zen se zgane, ko ugleda svojega in Alkmeninega nezakonskega sina, ter se iznova ozre po častitljivi svoji soprogi, pričakujoč od nje »ognja in žvepla« ob ti živi priči svoje zakonske nezvestobe. Toda — čudo veliko! bojevita Hera se takrat ni vnela kakor o drugih podobnih prilikah; stvar je pač bila že nekoliko zastarela, nadalje ji je junak izredno krepkih udov ugajal, potem pa se ji je Zen zadnje dni, pripravljaje jo na ta dogodek, znal nenavadno prikupiti, da mu je prizanesla to in ono — in jezikoslovna točka dnevnega reda ji je pomnila srce toliko, da je ob pogledu Herakleja, ki ni vedel, če je tudi kuhalo in močno vrelo.

Priveden pred Zena, je začel Heraklej govoriti — a zdaj je nastal krohot po Olimpu, »homerski« smeh: nihče ni razumel te kolobocije razen Herma, jezikoslovca, ki je bil preromal mnogo zemlje. Le-ta se je brž zavedel lepe prilike nazornega pouka ter jel svojim tovarišem ad oculos dokazovati resnico svojih prejšnjih besed, češ, da ljudje ne govore več kakor bogovi; Heraklej je bil za to trditev jasen dokaz. »Ti Heraklej«, je nadaljeval Herm, »nisi prepotoval manj sveta nego jaz — Gade so te videle in Lacija in Mala Azija — ti mi boš pritrnil, da ljudje različno govore po svetu. Kar je pri Grkih in Latincih fero (bhero, phero), to je v Indiji bhārāmi, pri Germanih biru, pri Slovanih berōm (bera); kar je na Grškem θυμός, v Italiji fumus, je v Indiji dhūmās, po slovanskem svetu dym; grški βίος je latinski vivos, sanskrtski (indijski) živas, slovanski živъ. Toda te besede so si vsaj toliko podobne, da se jim vidi skupni vir — Geki, Italci, Kelti, Germani, Slovani, Armenci, Perzijci, Indi, vsi ti narodi imajo sorodno govorico, imenujejo se Arijci ali Indoevropeci — ali kako si umeval, Heraklej, prebivavce iberskega polotoka? kako Egipčane, Babilonce?«

»Ti so mi govorili barbarski neumljivo«, je odgovoril Heraklej, »ti niso sorodniki Grkov; Semiti so, Egipčani pa Kamiti« . . .

Zenu je bilo že več nego dovolj te jezikoslovne razprave; srce mu je zavzemala druga misel: bo-li možno Herakleju priboriti prostor med bogovi? Sicer bi ga bil po svoji vrhovni oblasti lahko povzdignil do časti iz lastne moči, sam s svojim odlokom, ne meneč se za druge bogove; ali kaj bi bilo Herakleju pomagalo življenje med zavidnimi in sovražnimi mu tovariši? Zato se je odločil Zen Heraklejevo prošnjo spraviti pred zbor ter jo deti na debato.

V tajni seji — Heraklej je medtem s strahom čakal v veži ter se v skrbeh niti s Hebo ni utegnil meniti — se je pred vsemi drugimi oglasil za besedo Merkurij; kar najtopleje je priporočal prošnjo, poudarjajoč, da si lepšega zgleda jezikovnega novotarstva ne more misliti, nego je baš Heraklej, ta živi vir zemeljskih narečij; odslej da se bo šele nadejati bujnejšega razcvita jezikoslovnih študij v Olimpu, kajti brez dialektnih izprememb jezikoslovcem ni obstanka.

Razen Palade, ki je mirno in resno poslušala govor Merkurijev, drugi bogovi o ti stvari niso umeli mnogo; tem več pa je bilo slišati nerazločnega godrnjanja, dokler ni vstal Ares (Mart), polkovnik nebeških vojaških krdel: s sabljo bijoč po mizi je dajal važnost svojim besedam, češ, da je treba v armadi enote, da pa se tale ruši s sprejemanjem eksotnih bitij, sploh pa da je Heraklej za častniško družbo preneotesan hrust.

Ker se je za svojega ljubimca potegnila tudi Heba, nebeška natakaraica, ki je bila draga vsem bogovom in jim je posebno v tem odločilnem trenutku namenoma mamila um z izredno ljubkostjo in lepimi očmi, je naposled obveljal predlog Merkurijev, da se naj Heraklej sprejme v nebo kot »exemplar humanarum linguarum«, vendar s pristavkom boga Marta: 1.) da je v Olimpu edino veljaven božji jezik, 2.) da se je ogibati vseh vplivov Heraklejevega narečja, ker bi to skrunilo čistost božjega jezika, 3.) da se nikdar nihče več ne sprejme v Olimp, če ni popolnoma zmožen božjega jezika, 4.) te določbo se morejo in smejo le enoglasno izpremeniti.

V ti obliki je bil predlog enoglasno sprejet.

II.

Cesarja Avgusta razprava o božjem jeziku.

»Ab excessu divi Augusti nox prima« — po smrti blaženega Avgusta noč prva (od 19.—20. avgusta l. 14. po Kr.) — to je bil naslov posebnega odstavka v dnevniku vestnega paznika palatinske knjižnice v starem Rimu; z grozo si bral pod tem zaglavjem, kako je strašilo ono noč v teh sicer le Muzam posvečenih prostorih.

»Pozno je že bilo . . . psi so bili že umolknili, jaz sem bil legel spat; a komaj me je zazibal prvi sen, kar so zaškripala vrata glavnega vhoda — kaj je to ob ti uri? Vlekel sem na uho, a zdaj začutim, kakor da bi potegnil ob meni dih hladne sape, in sosedna glavna dvorana, polna knjig, se je razsvetlila; slišim, kako nekdo poriva knjige, jih premetava, kako knjige padajo . . . znoj mi je po-

lival čelo, ko sem na rahlo odprl duri . . . o joj, tam zgoraj na stolici je stala ob knjigah bleda podoba njegove blaženosti, cesarja Avgusta samega: premetaval je in listal, listal in listal, iskal in zbiral, dokler ni zapel petelin . . . Torej tudi tvoja glava, blaženi Avgust, ni bila učenosti dovolj polna za oni svet? tudi tam še čišlaš človeško modrost? — Nisem zatísnil več očesa, smrtna duška me je dušila . . . Drugega dne sem pogrešal več Homerjevih izdaj, vse znamenite komentarje od Aristarha počenši . . . Avgust Homerist?«

Toliko tisti čudni dnevnik; pojasnjuje ga zapisnik seje bogov z dne 19. avgusta 14 po Kr. Onega dne se je bil namreč v Olimpu oglasil Avgust s prošnjo, da mu dajo sedaj, ko je zapustil zemljo, prostor v svoji sredini. Ni dvomil o svoji vrednosti niti o gotovem sprejemu, dokler ni zvedel ob nebeških vratih, da je ondi treba znati — božji jezik. Ta novica ga je presenetila; nikdar v svojem življenju ni mislil o tem, v katerem jeziku bo govoril z bogovi — sitnost!

Radi dobre volje, ki jo je kazal na zemlji do bogov, z vnanjimi sredstvi pospešujoč njih češčenje, gradeč jim svetišča, dasi le mrzle, neme zidine, kjer ni nikdar izlivalo gorko človeško srce svojih čuvstev — zategadelj so mu bogovi obljubili nebesa, ako prouči vse, kar je v posvetnem slovstvu znano o božji govorici, ter predloži o tem primerno razpravo bogovom v presojo . . .

Še isti večer se je odpravil Avgust na palatinski grič v knjižnico, si odnesel odtod potrebno literaturo za svojo nalogo in drugi dan »po straži mirno gor' in dol', korakaš mi, Avgust; ne vidiš nič, ne slišiš nič, kot bil bi filozof«, popravljajoč v predvežju olimpovskem, kar si bil zamudil v življenju, proučujoč za pokoro grške pesnike.

Zasledil je v Homerju tele sledove božjega jezika:

v Ilijade prvem spevu tele vrstice (399—404):

»Zvezati Zena nekdaš so zakleti bogovi hoteli,
Hera, Pozejdon, celo rojenka mu Palas Atena,
Ti si mu prišla v pomoč, razvezala spono mu udov,
Ter si storočnika brž v široki Olimp poklcala,
Ki Briarej ga Olimp, Egeon pa zemlja ga zove« . . .

V Ilijade drugem spevu (811—814) imenujejo višek,

»Ki ga ljudje Baticia zovo, nesmrtri bogovi
Brze Myrine gomilo . . .«

V Ilijade štirinajstem spevu pošlje boginja Hera Morfeja spanca na goro Ido poleg Troje, in (286—291):

»Spanec ustavi se tam, Kronida oko ga ne spazi,
Jelki na vrh ti je sedel, ki v gori najvišja je bila,

Kvišku moleča v sopar obnebja košate mladike,
 Ondi sedi skrit v vejah široko razraščene jelke,
 Ptici enak ves zvočni, ki glasno po gorah si poje,
 Khalkis jo zove Olimp, ljudem kot Kymindis je znana» . . .

Huda je borba med Ahajci in Trojanci; vsi bogovi posežejo vmes (spev 20., 73—74):

»Z ognjem Hefajstom se sprime globokovrtinčasta voda,
 Ksantos jo kliče Olimp, Skamandros pa zove jo zemlja» . . .

Samo božja beseda brez dodejanega prevoda iz človeškega govora se imenuje v Odiseje desetem spevu (302—305); čarovnica Kirka je Odiseju tovariše izpremenila v živali, Odiseja samega je te usode obvaroval bog Herm, pokazavši mu čarovno rastlino, »koren lečen«: »moly bogovi mu pravijo«. V dvanajstem spevu pa pripoveduje ista Kirka Odiseju, da bo mu treba dalje pluti mimo silno nevarnih pečin, »Plánktai jim je ime pri srečnih bogovih v Olimpu« (61) . . .

Avgust se je pri svoji preiskavi teh sledov božjega jezika pred vsem in najprej obrnil do očeta Homerja, dobro vedoč, da je Homer Grkom ustvaril bogove, in vsled tega pričakujoč od njega tudi kaj podatkov o božjem jeziku. In ni se motil. Toda zdaj mu je ob tem gradivu nastala sledeča zadača:

1.) Ker so si po splošnem in neovrznem mnenju izumili jezik bogovi sami, odkod ima Homer poročilo o božjem jeziku?

2.) Po čem se razločuje božji jezik od človeškega? po starosti? So li one božje besede prastarine?

Ko je Avgust pregledal vso primerno literaturo, je o prvem vprašanju konstatiral sledeče podmene: 1) nekaterniki so mislili, da so duhovniki te besede božjega jezika slišali neposredno od bogov, zmislili se jih v zamaknjenih trenutkih; 2) nekaterniki so ugibali, niso li tega jezika nekdaž rabili omikanci, govoreč kakor bogovi; 3) muza, prijateljica Homerjeva, je ovadila Homerju kakor druge božje tajnosti tudi skrivnosti božjega jezika.

Zadnja podmema se je zdela Avgustu najbolj verjetna.

O drugem vprašanju je cesar Avgust po dolgem raziskovanju tole spravil na dan: božjim besedam kakor Briarej, Khalkis, Ksantos je še videti etimološki vir, po vrsti pomenijo silnega obra, medeno-barvnega ptiča, rumenobarvno reko; ali pa najdemo tudi pri vzporednih človeških besedah: Ajgajon, Batieia, Skamander, Kymindis ono prozornost? In baš prvotna prozornost daje onim izrazom pesniško slikovitost, lepoto, vredno božjega očesa, ki le nazirajoče misli!

Ne radi starosti ima Homer te besede za božje, ne radi tajne neumljivosti in pokvarjenosti, ki nastane s starostjo — baš narobe, radi mladeniške jasnosti . . .

Tako je torej ugibal in pisal Avgust, prav kakor da bi bil vedel, da pride za njim dobrih 1800 let filolog Kvičala ter zapiše sledeče besede: »Jako bohové lepší jsou a dokonalejší a mocnejší než lidé, jako krmě i nápoj jich jest lepší, tak přirozeným způsobem i mluva jich jest lepší než lidská«. (Listy filologické a paedagogické 1877, O řeči lidské a božské.)

V tem mnenju je utrdil Avgusta sam bog Apolon, ki je bil cesarju naklonjen radi novega svetišča, ki mu ga je bil postavil cesar Avgust na Palatinskem griču. In Apolon je vdahnil cesarju-filologu misel na Pindarjevo odo (»otoku Delu«), kjer znani grški lirik proslavlja Apolona in Diane, Latoninih otrok, rojstni otok, navadno imenovan Del, z drugim imenom Asteria: »Zdravstvuj, otok, od bogov ustavljen«¹⁾, otrokom bleskokose Latone mičnomila klica, morja sin, širne zemlje sveto čudo, ki te smrtniki imenujejo Delos, blaženi bogovi v Olimpu pa temne zemlje daleč svetečo zvezdo«²⁾

»In ti, grški Eros, naš Amor«, je vzkliknil Avgust, »ti, ki si najstarejši med bogovi, ki vladaš i ljudi i bogove, ki imaš najlepšo bodočnost — saj »ljubezen je bila, ljubezen še bo, ko ljudi na svetu in sveta ne bo — tudi ti nimaš v nebesih istega imena kakor na zemlji!

»Smrtniki zovejo jo«³⁾ Erota, krilatega boga,
Radi krilate pa silc nesmrtniki boga Pterota«.

Tako berem v Platonu (Phaedros, 252 B), in grški pterón pomeni perut. — Bogovi, vi čutite ljubezni naglo moč in ste jo s pravim imenom imenovali! . . .

To disertacijo je vložil pri božjem zboru Avgust, da bi dosegel časti in pravice božanstva; nebeška komisija jo je z zadovoljstvom sprejela ter kandidata v slovesni seji proglasila za boga. Z vznesenim glasom je bral promotor Mart, bog »boja klicatelj«, znano formulo, ki se sliši pri doktorskih promocijah in krokarskih izpitih:

»Mi, Jupiter Saturnovič,
večni rector magnificus tovarštva božjega;
Merkurij, Jupitrovič,
večni dekan človeški;
Mart, Jupitrovič,

¹⁾ Otok Del po pripovedki sprva ni imel trdnega, stalnega mesta, dokler mu ga niso odločili bogovi v zahvalo za dobroto, izkazano Latoni.

²⁾ t. j. Asteria; prim. astér = zvezda.

³⁾ namreč ljubezen.

večni promotor, redno postavljen, priznavamo s tem pismom in hočemo izpričati, da je bil

Gaj Julij Cezar Oktavijan Avgust, porojen v Rimu, po dobro prestanem izpitu v navzočnosti vseh bogov na slovesen način povzdignjen v čast božjo in so mu bile podane pravice in predpravice božje. V zagotovilo te časti in teh pravic smo podpisali svoja imena in pritisnili nebeški pečat . . .

(Dalje prihodnjič.)

Oj dobro jutro, hišna mati.

Oj dobro jutro, hišna mati,
oj dobro jutro Bog vam daj!
Namenil sem se v trg pogledat,
kjer velika bo maša zdaj.

Vsi drugi, mati, tak prešerno
z očmi me, mati, pikajo,
in rožmarine za klobuke
vsi drugi, mati, vtikajo.

A glejte, nimam, nimam rože,
da za klobuk si jo pripnem,
a glejte, nimam, nimam družbe,
da z njo po cesti beli grem.

Ah takrat kri vzkipi mi, mati,
na srce žalost leže mi —
Jaz fantič mlad sem, bolj kot noži
pogled njih v srce reže mi . . .

Jaz fantič mlad sem, čujte, mati,
mlado, ah, hčerko dajte mi . . .
Hej, žalost in vsi ti sosedje,
ne enega več blizu ni!

Aleksandrov.

Visoka molitev.

Večni Bog,
pred tebe pokleknem tja
in prosim te sklenjenih rok
in iz vsega srca:
Obvaruj me blamaž,
kristjana udanega,
nepotrebnih fraz
in vsega dognanega,
obvaruj me barbarstva

in vsega neblagega,
varuj me varstva
prijatla predragega . . .
ah, in daj mi moči,
premagati blesk oči
in sebe premagati vsaki čas,
daj okusa mi pravega
in usmili se mene, vihrovega
vsem ljubim ljudem na rovaš . . .

Aleksandrov.

Gojko Knafeljc.

Povest. Spisal Vaclav Slavec.

VII.

rahor je čital došle časopise v svoji sobi, a Grahorica je sedela njemu nasproti z nekim ročnim delom ter skoro dremala, ko se je zglasil drugega dne nekoliko pred poldnem pri njih Gojko Knafeljc.

Bil je v popolnoma novi salonski obleki, z blestečebelu srajco, najmodernejšo ovratnico ter s klakom.

Grahor je strmeč pogledal izpod košatih, sivih obrvi, si takoj popravil naočnike, a skoro nato pogladil v neki zadregi svojo dolgo brado.

Skoro potem je vstal ter stopil Gojku nekoliko korakov nasproti.

»Kaj nam je naklonilo vaš cenjeni poset, ako smem vprašati?« je dejal laskavo ter ponudil Gojku roko. »Prosim, sedite!«

Gojko se je molče poklonil Grahorici ter sedel na ponujeni stol.

Takoj nato je s tihim, nekoliko tresočim glasom začel razkladati naglo, skoro jecljaje namen svojega pohoda. Pri tem se je vedno obračal proti Grahorici, ki je takoj od kraja začela prikinovati njegovim besedam.

Ko je končal, ga vpraša Grahor:

»Kaj pa pravi Ana, ali ste ji že kaj omenili o tem?«

»Znano ji je, in dovolila mi je, da govorim z vami!«

Grahorju je nekoliko zatemnelo čelo pri tem izpovedanju, a kmalu se mu zopet razjasnilo.

»Dobro -- to bi bilo tedaj v redu«, pripomni čez nekoliko časa. »Ali nekaj drugega je še vmes, gospod Knafeljc. Vi poznate mene in mojo družino še jako malo. Neznane so vam moje razmere, neznano vse dosedanje moje življenje.«

»To nič ne de«, odgovori Gojko. »Mož se kmalu spozna!«

»Res je to, toda predno se pomeniva nadalje, morate vsekakor poznati vi moje razmere, a tudi jaz moram vedeti vaše stvari in zadeve. — Ako vam je drago, prosim vas, razložite mi vi najprej svoje trgovske odnošaje!«

Gojko je nekoliko zardel. Bil je sicer pripravljen na to vprašanje, toda prišlo mu je vendar nekoliko prenaplo.

»Jaz imam sicer to prodajalnico samo v najemu, a blago, ki se nahaja v nji, je plačano — je popolnoma moje, in lahko vam po-

služim s saldiranimi računi. Kupčija je precej dobra; na upanje dajem samo strankam, o katerih vem, da so trdne, in pri katerih se mi ni bati izgube. Zraven tega imam še nekoliko v hranilnici ter vam lahko predložim hranilnično knjižico. A družinske moje razmere so ugodne; kajti nimam žive duše, katero bi imenoval svojo, razen dveh bratov, ki sta pa drugod po svetu in dobro preskrbljena!»

»To ni napačno«, omeni Grahor. »In ako je vse tako, kakor mi pravite, ni od vaše strani nobenega zadržka. Toda, oprostite, ako silim na to, da se tudi osebno prepričam o istinitosti vaših besed — ne morda, da vam ne bi verjel, ali saj veste — oprostite, očetu mora biti blagor svojih otrok nad vse!«

Sladko se je nasmejal in zrl Gojku naravnost v oči.

»Prosim, prosim«, je hitel ta. »Na uslugo vam je najmanjša moja zadeva, kadar vam drago!«

»No, mudi se ne, saj to ne gre tako hitro; prepričam se morda jutri — ali v dveh, treh — ali tudi v štirih ali petih dneh! — Toda to še ni vse! Zdaj nastane še vprašanje, ali boste zadovoljni tudi vi z menoj! — Jasno bodi med nama! — Marsikdo je mislil, da bode dobil pri meni Bog ve koliko, in imel sem že več snubačev, za katere nista moji hčeri niti vedeli. Toda, ko sem jim povedal, kakšne so moje finance, in koliko morem dati vsaki, tedaj so se oni gospodje umaknili sami od sebe.«

Grahor se je zopet sladko nasmejal, a Gojko je vidno prebledel in se ustrašil.

Grahorica pa je sedela vedno nepremično, gibaje samo z rokami, a okoli ustric se ji je zibal stereotipni smehljaj.

»Ali jaz se ne umaknem«, je dejal Gojko. »Jaz ne gledam na denar, jaz ljubim samo vašo hčer, in vzel bi jo tudi, ako ne bi imela vinarja!«

Gojko si je moral na tihem priznati, da sedaj laže, in da se je že nekoliko razkadila njegova ljubezen do Ane takoj, ko je posnel iz razgovora, da morda ne bode imela toliko, kolikor je mislil.

»No, veseli me to«, pravi Grahor. »Torej to bode kmalu vse v redu! — Kje sta pa dekleti, mama?«

»Menda na vrtu«, je odgovorila Grahorica ter delala dalje.

»Ker smo torej že tako daleč«, je nadaljeval Grahor, »naj vam takoj povem tudi jaz kaj o svojem življenju, da spoznava natančneje drug drugega!«

Grahorica je vdano glavo nagnila nekoliko na desno ter se pripravila, da bode poslušala vnovič moževo povest, katero je slišala že čestokrat.

Grahor se je nekoliko zamislil. Njegove drobne, rjave oči so zrle skozi okno v vrtno zelenje, a s prsti desne roke je rožljal enakomerno po mizi, da je bilo slišati, kakor bi se glasil iz daljave vojaški boben.

Skoro nato pa si je pogladil brado z obema rokama ter začel pripovedovati:

»Rojen sem bil leta 1828. v mali brkinski vasi, kjer mi je bil oče klobučar. Ko sem bil odrasel, sem začel hoditi v šolo k našemu staremu učitelju, ki je bil obenem tudi mežnar. Pri njem sem se navadil čitati in pisati za silo, a vbil mi je bil v glavo tudi nemške črke. V tem času me je tudi že začel oče jemati k sebi v pouk, in navadil sem se bil v nekaj letih svojega rokodelstva najbolje. Ko sem bil dokončal pri svojem očetu to učenje, sem odšel po svetu in sem popotoval do svojega dvajsetega leta, dokler me niso potrdili v vojake v Ljubljani leta 1848. Tistikrat pa mi je bilo treba takoj odriniti na Laško. Pisal sem svojemu očetu — matere že davno nisem več imel — da bi ga rad še enkrat videl, predno odidem na vojsko, ter da naj me pride čakati na Razdrto, ko bomo korakali tam skozi proti Gorici. — Predno smo odpotovali iz Ljubljane, smo se bili zbrali na Nunskem trgu v dolgih vrstah. Dobro se še spominjam one pesmi, katero smo pozneje tolikokrat prepevali:

Bilo je na vseh svetnikov dan,
Na Nunskem placu smo b'li zbran',
Mogli bomo zapustit' ta dom,
Od žalost' se nam srce lom'.

V vrstah ino glidih smo mi stali,
Švoje cakenpake na hrbtu držali,
Gvere smo imeli na tleh,
Žalostno smo pogled'val' po ljudeh . . .«

»Jaz sem pa še posebno žalostno pogledoval, ne toliko po drugih ljudeh, pač pa po šestnajstletni deklici, s katero sva se bila slučajno seznanila pred nekolikimi dnevi v neki gostilnici, kjer je služila za natakario.«

Grahorica je povzdignila oči proti možu, in v njih je blestela svetla solza, ki je počasi zdrknila nizdoli po njenem že nagubanem licu.

»No, no«, je dejal Grahor, ko je to videl — »spomini, lepi spomini!«

A videti je bilo, da se tudi njemu taja nekaj okoli srca.

»Pririla se je bila do mene ter mi stisnila v roko omot, v katerem je tičalo, kakor sem videl pozneje, precej mesnine: mrzle telečje pečenke, svinjske gnjati, in zraven se je rumeno svetlikal hleb belega, maslenega kruha; v drugo roko pa mi je stisnila dva tolarja, ki ju je imela še od birmе. Naglo sem vse to pospravil ter ji stisnil desnico. A tedaj sem šele izprevidel, da

Lahko podati je roko,
Slovo pa vzeti je težko . . .

Nikakor ji nisem mogel izpustiti roke, stiskal sem jo, da jo je morala boleti, a v srcu mi je bilo hudo, hudo . . .

Tedaj je pa zadonelo povelje »k molitvi«; zravnali smo se kvišku, stali ravno kakor sveče ter odmolili po vojaško. Takoj je zasvirala godba svečano in mogočno cesarsko himno; nekaj nas je privzdignilo, da smo zrla ponosno predse, okoli srca pa nas je pogrelo tako nekam čudno, gorko . . . In zazvenela je vesela koračnica, vrsta se je premaknila za vrsto; izpod nog se je vzdignil oblak prahu, ob straneh in za nami je vrvela pisana množica — odhajali smo.

Zastonj sem se tistikrat oziral po svoji mladi znanki — množica jo je bila pogoltnila, in s težkim srcem sem korakal dalje, vedno jo iščoč z očmi. Semtertja se mi je zazdelo, da vidim svetlo njeno krilo, a takoj je zopet izginilo, v gneči . . .

Razmišljati sem začel, kako se čudno suče vse na svetu. Ne dolgo, kar sem bil še prost kakor ptica pod nebom, vesel svoje mladosti, vesel svojega življenja, a zdaj korakam morda smrti naproti . . . Bog ve, ali bodem še kdaj videl svoj dom, naše griče in holme, na katerih se bleste bele cerkvice, in naše vasi, obdane okoli in okoli z zelenim drevjem . . . Drugi vojaki so prepevali, da se je razlegalo daleč tja črez široko ravan, a jaz se nisem mogel otresti svoje žalosti. Na misel mi je prihajal oče, katerega sem ljubil z vso svojo ljubeznijo, katerega bi bil tako srčno rad videl samo še enkrat! Komaj sem čakal, da bi prišli na Razdrto! Kako mi je bilo pa hudo, ko smo bili dospeli v ta kraj, a nisem našel očeta tam! Prepozno je bil dobil moje pismo, in tako se je bil zamudil za dva dni. — Ali tudi njemu je bilo hudo, da ni imel obstanka. Takoj se je bil odpravil z Razdrtega peš proti Gorici, da bi me morda še tam videl. Toda tudi od tankaj smo bili že odkorakali, predno je dospel on za menoj. — Tako nama je bilo usojeno, da se nisva videla nikdar več na svetu! Prejel sem pozneje pismo od njega, v katerem mi je pripovedoval, kako me je takrat »lovil«! . . .

Kako se je vršila vojna, kako sem bil ranjen v nogo, vam nočem pripovedovati, ker bi bilo preobširno. Večkrat sem bil v ognju, večkrat sem zrl smrti v oči, a bal se nisem nikdar; povsod sem bil med prvimi, in pozneje sem bil odlikovan z zlato svetinjo!« ...

V tem sta bili došli v sobo tudi Ana in Pavlina. Takoj je Gojko vstal ter jima ponudil roko. Ana je takoj vedela, čemu je on pri njih, a delala se je osuplo; vendar ni mogla prikriti rdečice, ko jo je dregnila Pavlina s komolcem.

»Ata zopet pripoveduje, kaj ne?« je dejala Ana Gojku. »Njegova slabost vsakokrat, kadar ga kdo poseti!«

Odložili sta klobuka in solnčnika ter prisedli k mizi.

Grahor se ni zmenil za njiju vstop, prav tako ne Grahorica, katera je sedela še vedno skoro nepremično.

»Toda naj nadaljujem, da skoro končam svojo povest«, je govoril Grahor dalje. »Po dokončani vojni sem se vrnil proti domovini, a ni mi bilo usojeno, da bi bil videl svoj rojstni kraj; poslali so me bili na Dunaj, kjer sem moral ostati nekoliko mesecev in sem bil uvrščen v cesarjevo telesno stražo. — Nekega večera, ko sem bil utrujen zaspal na svojem trdem ležišču, se mi je videlo, da me je prišla za glavo mrzla roka; prestrašen sem odprl oči, a zraven postelje sem zagledal — lastnega svojega očeta! Veselo sem hotel vzklikniti, a v istem hipu je on žalostno pomignil z roko — podoba je izginila nalik megli — in z globokim zdihom sem se zvrnil na posteljo. Zakril sem si oči in ihtel; vedel sem in trdno sem bil prepričan, da mi je oče v tem trenutku umrl. Ker sva se pa ljubila tako neizrečeno, ni mogel od mene brez slovesa! In res — verujte mi — osem dni po tem dogodku sem dobil od strica pismo, v katerem mi je naznanil, da je oče umrl prav tisti večer, ko sem imel jaz prikazen! . . .

»Nekaj mesecev potem sem se vrnil domov; prevzel sem očetovo dediščino, katero sem večinoma poprodal, ter takoj odšel z denarjem v Ljubljano. — V oni gostilnici, kjer sem bil prvič srečal njo, ki me je bila tako obdarila pri polkovem odhodu iz Ljubljane, sem jo zopet našel. Ves čas je tam služila, in imeli so jo radi vsi, ker je bila skromna, pridna in poštena. Ko sem stopil v sobo, me ni spoznala. Pri odhodu sem bil golobrad in bele, blesteče polti, a zdaj mi je senčila obraz gosta, črna brada, in koža, kolikor je je bilo videti, je bila rjava in zagorela.

»V sobi ni bilo nikogar razen nje; nekaj je pospravljala ob omari v kotu. Stopila mi je nasproti in vprašala, česa želim. A jaz

ji nisem odgovoril ničesar; zrl sem ji samo v oči, ki jih je bila povzdignila v tistem hipu proti meni. In kakor bi jo bila prešinila električna iskra, je vztrepetala, zardela, hipoma zopet prebledela ter planila k meni ter mi ovila roke okoli tilnika . . . Kaj sva si imela vse dopovedati . . . Toda — da ob kratkem končam! Nekoliko tednov pozneje sem vzel v nekem trgu na Dolenjskem v najem dobro prodajalnico, in kmalu nato je postala ona moja soproga. Šlo je nama dobro, in prihranila sva si toliko, da sva svoja dva otroka pošteno vzgojila, ter da zdaj na stare dni lahko mirno in brezskrbno živiva v Ljubljani.«

Grahor je končal, pogledoval soprogo, hčeri, Gojka, ter se blaženo nasmihal.

A kmalu mu je postal obraz resen; pobobnal je nekoliko s prsti po mizi ter se obrnil k Ani.

»Gospod Gojko Knafeljc je vprašal po tvoji roki. Kaj praviš k temu?«

Ana je sklonila glavo.

»Kaj naj rečem, ata? — Kar ukreneš ti, mi je prav!« je dejala počasi, skoro tiho.

»Dobro tedaj«, pravi Grahor, »stvar bi bila v redu. Toda povem vam takoj, ker pri takih rečeh je potrebna odkritosrčnost (sklonil se je k Gojku in mu pošepetal na uho), dote bode imela samo — dva tisočaka!«

Gojko je osupnil. Ali takoj je uvidel, da ne sme nazaj, ako se noče osmešiti. Zato je dejal glasno:

»Meni ni na tem, to sem vam bil povedal že prej! Jaz potrebujem samo skrbne gospodinje in — ljubeče soproge!«

Grahor je takoj ostal, položil roko hčerino v Gojkovo ter dejal slovesno:

»Bog daj svoj blagoslov! Da se nikdar ne bi kesala!«

Grahorica si je brisala oči, a Pavlina se je igrala v neki zadregi s svojim rožnim predpasnikom.

Poljubili so se medsebojno, še nekoliko časa posedeli, a kmalu nato je Gojko odšel . . .

Grahor je dejal po Gojkovem odhodu družini:

»Bolje je tako! Knafeljc se mi ne vidi napačen. Ako bode imel skrbno gospodinjo, mu pojde dobro, in vsekakor je boljša bodočnost trgovca na deželi negoli v mestu, kjer jih kar mrgoli in so drug drugemu na potu!«

Gojko je danes po obedu zopet dolgo posedel v svojem namlanjanju ter razmišljal. Nič kaj vesel ženin ni bil videti. Po glavi mu je vrelo in se vrtelo, da že skoro ni vedel, kje mu stoji.

Poseti ga Šahar.

»Toraj zaročen? — Čestitam!« je klical Gojku že od daleč.

»Kaj že vsi vedo?« vpraša Gojko.

»Lepo te prosim — taka važna reč, pa da se ne bi takoj ovedela!«

Gojku ni bilo v tem hipu to nič kaj ljubo. Raje bi bil videl, da bi bila ostala stvar še skrita.

Posedela sta pri čaši vina, in tedaj je razodel Gojko Šaharju, kaj ga muči.

»Mislil sem, da bode imela več«, je dejal odkritosrčno. »Ako bi bil to vedel prej, težko, da bi bil zašel tako daleč!«

A v resnici ga ni mučilo samo to. Do denarja mu ni bilo toliko, pač pa ga je pekla vest, da je za tako malenkost — za dva tisočaka — prodal svojo prejšnjo ljubico. Začel se je siliti, da bi Ano vsaj resnično ljubil; toda, čudno, kako se je od poldne že ohladila njegova ljubezen do nje!

Vendar je dejal skoro nato Šaharju:

»Resnično ti povem, ako ne bi Ane tako silno ljubil, gotovo bi odstopil!«

Šahar se je glasno zasmel.

»Ne bodi neumen, Gojko! Koliko jo ljubiš, ni meni nič mari, in menda tudi tebe ne bode pojedla ta ljubezen! Toda, povem ti, da je Grahor — zvit mož! Jaz namreč pozitivno vem, da bode imela Ana mnogo, mnogo več; ako ne zdaj, pa vsaj po smrti njegovi. Gotovo je, da te on zdaj samo izkuša, in morda ti zavali precej po poroki kar cel kup tisočakov. Samo obnašati se moraš, kakor gre!«

»Ali res misliš?« vpraša Gojko dvomljivo.

»Gotovo«, pritrđi Šahar.

Gojku je nekoliko odleglo, in dejal si je, da ni še vse izgubljeno! . . .

VIII.

Neko nedeljo zvečer je bil sklican v čitalniške prostore občni zbor vseh udov in to izredno. Vse je bilo radovedno, čemu se bo danes zborovalo, ker vzpored ni bil naznanjen. Popoldne se je tajno vršila seja odborova, a na večer so bili povabljeni vsi razen — Gojka Knafeljca.

Toda ta se ni nikakor jezil, da ga niso povabili niti k odborovi seji kot čitalniškega podpredsednika niti k občnemu zboru; zvedel je bil nekaj izza kulis, kaj se namerja, in mogočno ter zavihanih brk, roke držeč na hrbtu, se je tistega večera izprehajal s Šaharjem po široki ulici mimo čitalnice ter se pri vsaki priliki nasmihal in muzal ter govoril glasno in samosvestno . . .

V čitalniški dvorani pa je tačas vrvelo in šumelo kakor v panju. Zbrali so se bili vsi udje od prvega do zadnjega, od najodličnejšega tržana do najskromnejšega rokodelca. Posedali so za mizami ter zrli v časopise, postajali so v gručah, glasno govoreč krilili z rokami, se naslanjali ob stene, tarokirali, dominali, biljardirali. Vse vprek se je valilo.

Točno ob osmi uri je čitalniški predsednik, gospod Malec, posestnik in gostilničar »Pri kroni«, otvoril zborovanje.

Bil je velik in širokopleč, ali nekako drobne, skoro otroške glave.

»Častita skupščina!« je začel ter se odkašljaj. »Najprej mi je v čast ter me zelo veseli, da ste se odzvali odborovemu povabilu v tako obilem številu. Zato vas vse skupaj najpristrčneje pozdravljam! Bog vas živi!«

»Servus!« je zaklical vmes hripav glas.

»Živio, živio!« je poudaril nekdo tam v kotu.

Predsednik pa se ni dal motiti, ampak je nadaljeval gladko in glasno:

»Danes je na vrsti neka imenitna zadeva, o kateri čemo takoj razpravljati, o kateri vam pa bode natančneje poročal gospod čitalniški tajnik; torej izročam njemu besedo!«

Poklonil se je majhnemu, šibkemu človeku, ki je stal zraven njega ter si brisal v tem hipu motne naočnike. Bil je to notarjev pisar, gospod Strel, obenem čitalniški tajnik. Natikajoč si naočnike na dolgi, zakrivljeni nos in škileč skoz nje po zborovavcih, se je hlastno zravnal in začel takoj govoriti z drobnim, pevajočim glaskom:

»Poslužujoč se besede, katero mi je blagovolil izročiti gospod predsednik, vas tudi jaz najprej zahvaljujem na tako častnem številu! — Pa, da začnem s stvarjo samo! — Obče znana resnica je, da ima vsaki narod svoje odlične može, ki zanj žrtvujejo vse svoje telesne in duševne moči, in katere narod tudi časti in slavi spričo tega. Tako imamo Slovenci svojega Prešerna in Jenka in Stritarja in Gregorčiča in Levstika in Jurčiča in Kersnika in še nêštevilo drugih velikih duhov, katerih se spominjamo ob vsaki priliki s častjo in slavo, in katerim hranimo večno hvaležnost!«

»Živio! Slava jim! Živio!« so zavpili nekateri in se drezali.

»Kakor pa ima vsaki narod takih mož«, je nadaljeval govornik, »tako jih ima tudi vsako mesto, ima jih vsaki trg, ima jih celo vsaka vas . . . In, častita gospoda, tudi naš trg ne ostaje za drugimi! S ponosom poudarjam, da žive tudi med nami možje, ki delujejo v občni blagor svojih sostanovavcev, ki delujejo — lahko rečem — tudi v občno blaginjo celega slovenskega naroda. Kdo jih ne pozna? — Mi vsi jih poznamo in hvalimo in častimo jih doma v svojih preprostih kočah med tiho svojo družino, a spoznavamo jih tudi zunaj pred svetom očitno in neustrašeno. Ne bodem vam jih našteval danes vseh onih, do katerih nas vežejo vezi hvaležnosti, a imenoval bodem samo enega, ki je vreden vse slave, vse časti!«

»Aha! Aha! — Hmm . . .« se oglasi debel glas. »Že vemo!«

»In ta mož je« — je nadaljeval tajnik — »gotovo ste že vsi uganili, kdo da je! — No, ta mož je — gospod . . . Gojko Knafeljc!«

»Ojoj! . . . Res je!«

»Kaj? Kaj blebeta?«

»Ne, kaj takega pa že davno ne!«

»Res je! Živio Gojko!«

»Živio Gojko!«

Vse je vpilo. Nekateri so pritrjevali govorniku, drugi so se mu rogali. In nastala je zmešnjava, da je bilo komaj slišati tajnika, ki je zdaj začel vpiti na ves glas:

»Kdo si upa ugovarjati, da to ni res? Jaz jamčim za svoje besede, in še nikdar nisem legal ali pretiraval! Kje bi dobili boljšega podpredsednika čitalnici, kakor je gospod Knafeljc?! Ali ni bil vedno delaven in vzoren rodoljub?! Ali ni lanjsko leto daroval o priliki petindvajsetletnice slavne čitalnice naše čitalniškimi pevcem hkratu dva sodčka piva?! Ali ni daroval za novo čitalniško zastavo dvajset goldinarjev — poudarjam: dvajset novih, bleščočih, srebrnih goldinarjev?! In ko je bil izvoljen podpredsednikom, ali niste vi vsi pili na njegov račun? In ko ste se bili dobro naviekli sladke kapijce — ali ga niste nosili po tile dvorani na rokah? ali mu niste takrat vikali: »Živio gospod Gojko Knafeljc?!« Vprašam vas? . . . Torej, kdor ima kaj srca in ve ceniti zasluge gospoda Knafeljca, naj z menoj vred zakliče takoj iz dna svojega srca: Bog živi gospoda Gojka Knafeljca!« —

In prvi je povzdignil svoj glas čitalniški predsednik Malec:

»Bog ga živi!«

»Naj pa bo no, Bog ga živi!« je zavpil v ozadju krojač Legan.

»Ha, ha, ha! Naj pa bo no!« se je odzvalo takoj več glasov.

In tem so pritrdili drugi, kričeč:

»Bog ga živi!«

Ko se je polegel šum, je nadaljeval tajnik:

»Vedel sem, gospoda, da niste tako črno nehvaležni, da bi bili že pozabili dobrot, ki ste jih prejeli iz rok gospoda Knafeljca! To vam je vsekakor v veliko čast! Kdor časti take moze, ta časti sam sebe! — Ker ste tedaj vsi do dna duše prepričani o jasnih, vse hvale vrednih lastnostih in dejanjih gospoda Knafeljca, naj vam zdaj zaupno razodenem, da je sklenil čitalniški odbor v svoji današnji popoldanski seji, da se priredi na predvečer poroke gospoda Gojka z velerodno gospodično Ano Grahorjevo njemu in nevesti njegovi prisrčna ovacija, pri kateri naj sodelujejo vsi udje čitalniški.«

»Dobro! Dobro!«

»Živio!«

»Ali bode kaj pijače?« vpraša zopet Legan.

»Torej, kakor vidim, ste vsi zadovoljni z mojim predlogom«, je nadaljeval tajnik, ki je bil že ves hripav. »Zato hočem takoj prijaviti način, po katerem naj se priredi vsa slavnost. — Torej pozor! — Po mojem skromnem mnenju naj se da tiskati za ta dan posebna slavnostna pesem, opevajoča vrline novo poročenega para in čestitajoča mu. Dobro vam je znano, da imamo v svoji sredi dva vrla pesnika, katerima naj se poveri ta častna naloga in sicer obema, da ne bode razžaljen eden ali drugi. Pesnik Šilec naj proslavi nevesto, pesnik Kukec pa naj ovekoveči ženina! Tiskata naj se pesmici v kakih sto izvodih, kateri naj se razdele po odličnejših trških hišah. A poseben, lepše okrašen in opremljen iztisk naj dobita ženin in nevesta, in sicer naj jima ga vroči na predvečer poroke posebna deputacija, obstoječa iz čitalniških odbornikov. — Ako ste, častiti udje, s tem zadovoljni, prosim, da vzdignete roke!«

Strel se je nekoliko oddahnil, a kvišku so štrlele roke vseh navzočnikov.

»Dobro«, je dejal skoro nato tajnik nekoliko tišje, »predlog je tedaj sprejet! — Zdaj pa prosim oba gospoda pesnika, gospoda Šilca in gospoda Kukca, ki sta tukaj navzoča, da nam izjavita natančno, ali sprejmeta to častno nalogo, katera jima je ponudila ravnokar čislana ta skupščina? Da bode njiju trud obilo poplačan, glede tega smeta biti brez skrbi, kajti za to bode skrbel gotovo gospod ženin sam!«

Takoj se je oglasil pesnik Šilec, drobno, šiljasto človeče s par redkimi, rjavimi brčicami pod topim, obilim nosom. V vsakdanjem življenju je bil gospod Šilec lekarniški pomočnik, a mešanje strupov in zdravilnih esenc ga je včasih toli navduševalo, da je drzno zajezdil Pegaza, seveda brez uzde.

Govoril pa je takole nekako, skozi nos:

»Častita skupščina! — Ne morem si kaj, da ne bi dal kar takoj duška svoji radosti — radosti, katera me je prevzela v tem hipu, ko ste se me spomnili v tako častni zadevi! Da, veseli me, da pripoznate moj pesniški dar, ki se — s ponosom smem izjaviti — vsaki dan bolj razcvita in razvija! Torej, Bog vas živi! — Uverjeni bodite, da bom rešil to častno nalogo povsem povoljno, ter da se še posebno potrudim spričo tega, ker velja vse to tako izbornemu možu, kakor je gospod Gojko Knafeljc. Bog ga živi!«

»Živio!« je odmevalo vnovič po dvorani.

Ko se je polegel šum in se je gospod Šilec pomaknil nekoliko bliže predsednikovemu stolu, v svesti si svoje veljave, ter zrl z mežecimi očmi po navzočnih, se je spel kvišku pesnik Kukec, v vsakdanjem svojem življenju diurnist pri sodišču. Bil je dolg kakor prekla, da je štrlela njegova glava nad vsemi drugimi. Vedno se je gibal na desno in levo kakor bičje ob vodi.

Začel in končal pa je takole:

»Slavni sotržani! Lepa je naša slovenska domovina, ki hrani v sebi marsikakega slavnega sina. A ni ga med nami takega sina, da bi se branil pečenke in vina. In ker se vse to bo dobilo na poročni dan, naj zabim vseh svoj srčnih ran in naj primem za pesniško pero, da gospodu Knafeljcu napišem pesem srčno! — Da pa bodeste vedeli, da gospodu kolegu prav nič nevoščljiv nisem, in da mu pesniške slave rad ne oskubem, naj vpričo vas vseh ga danes poljubim!«

In približal se je Šilcu, se sklonil ter mu očetovski poljubil od veselja potno čelo.

»Tako je prav«, je zavpil kovač Tomko, ki je bil obenem tudi čitalniški odbornik. »Gospod predsednik, prosim besede!«

»Pozneje, ko dokonča tajnik!«

»Ne, zdaj, saj vidite, da je tajnik preveč izmučen. Naj ga nedomestim jaz!«

Predsednik je pogledal tajnika, in ko mu je ta pomigal, je dejal važno:

»Gospod Tomko ima besedo!«

Takoj je vse potihnilo; le par Tomkovih osebnih sovražnikov se mu je začelo rogati, med temi je bil tudi krojač Legan.

»Kaj, ti boš govoril! Saj si gluh! Na nakovalo z njim, sicer mu zastane beseda!«

»Silentium!« je zavpil predsednik z groznim basom in naježil obrvi.

V tem hipu je počil stol pod debelim pekovskim mojstrom, da je grozno zahreščalo in se je mož zavalil na krojača.

»O joj! Ta je pa težek!« je zavpil Legan.

Debeli pek je stokal pobiraje se, a po dvorani je nastal gromek krohot.

Šele čez dolgo je prišel do besede kovač.

»Torej vse kaže, da bode slavna čitalnica proslavila tudi sama sebe s tem, da počasti svojega člana-odličnjaka! — Jaz kot odbornik njen predlagam pa nadalje — v proslavo tega imenitnega dne — še tale program: 1. Na predvečer poroke naj bode bakljada, pri kateri nosijo baklje vsi udje čitalniški; 2. isti večer naj se nevesti najprej, a takoj zatem tudi ženinu zapoje podoknica, pri kateri sodelujejo čitalniški pevci, in 3. po bakljadi in serenadi naj se zberejo vsi v čitalnici, kjer se bode razvila prosta zabava. — Kdor je za to, prosim, da vzdigne roko!«

»Jaz sem posebno za zadnjo točko«, je dejal Legan.

A roko so vzdignili vsi.

»Sprejeto!« je odločil Tomko. — »Drugi dan pri poroki naj pa v cerkvi poje čitalniški mešani zbor! — Prosim, vzdignite roke!«

»Dobro! Dobro!«

»Torej je sprejeto tudi to! — Bog vas živi, zavedne tržane! — S tem je seja končana!«

Vstal je še gospod predsednik ter dejal:

»Vnovič se vam zahvaljujoč, ker ste se zbrali v tolikem številu, in ker ste častno rešili obravnavano zadevo, sklepam sejo z naročilom, da ostane stvar za zdaj še tajna, ter z vzklikom: Bog vas živi! — Zdaj pa odpiram prosto zabavo!« . . .

Šum je zopet narastel. Nekateri so klicali vina, začeli iznova tarokirati in biljardirati.

Pesnika Šilec in Kukec sta si v kotu zatrjevala največje svoje simpatije in načela liter »elegantnega«, pri katerem sta nazadnje celo točila solze golega navdušenja.

Weber in Bindišar sta odšla takoj po zaključku seje, pri kateri sta bila ves čas pasivna, na zrak ter sta se pridružila pred čitalnico Knafeljcu in Šaharju.

»Kam se obrnemo?» vpraša Bindišar.

»Predlagam, da odrinemo k meni na dom«, odgovori Gojko.

»Pa pojdimo!« pravi Šahar.

»Sprejeto!« de Weber oponašajoče.

In odkorakali so vsi z Gojkom.

»No, kaj se je sklenilo?» vpraša Šahar.

Gojko sramežljivo povese oči.

»Ne sme se povedati«, se zasmije Weber. »Vse je še tajno!«

»Toliko se pa vendar lahko reče, da bo lepo«, meni Bindišar...

* * *

Prav v tem času, ko se je vršila Gojku Knafeljcu na čast čitalniška seja, je sedela v male ljubljanske predmestne hiše sobici v pritličju ob edinem oknu mladenka kakih dvajsetih let. Njeno lepo lice je bilo blede, in izraz na njem utrujen in otopel. Okrogli laket njene desnice je slonel na deščici pri oknu, a dolgi, tenki, skoro prozorni prsti so se mešali med črnimi, vlažno se svetlečimi, gostimi lasmi; levica pa ji je ležala nepremično v naročju. — Nemo je zrla v tihi mrak, v temno zelenje edine murve, ki je stala na malem dvorišču nasproti okna . . .

»Ta prokleti pes!« se oglasi iz kota, v katerem je bilo že skoro temno, cvileč ženski glas. »Bog ga kaznuj z vsemi šibami, kar jih ima roka njegova. In težko naj padejo nanj! Ta . . .«

»Lepo vas prosim, mama, kaj ste mi obljubili?» odgovori deklica s tihim, otožnim, toda očitajočim glasom starki, ne da bi se ozrla.

»Obljubila? Ti moj Bog, obljubila! Kakor da se taka obljuba ne bi smela prelomiti! — Ta lopov, ta ničvrednež, ta tat najinega miru in tvoje časti! Uh!«

»Mama, še enkrat vas prosim, molčiva o njem!«

»Kaj? Ti bi ga morda še blagoslavljala za njegovo nesramnost?! Uh, uh! Bog ga kaznuj! Uh, oj, ta pes! — Ta garjavi pes!«

Deklica se je potegnila z levico preko oči ter zdihnila.

»Kaj? Ali ne bodem spravila iz tebe niti ene zaničevalne besede? — Ali te je obsul s takimi dobrotami? — Ali ti je začaral ta goljuf? — Kaj? K a-a-a-j? — Govori, pravim, in prekolni ga še ti!«

Starka je vstala, prilezla počasi do hčere ter krčila pesti; okoli ustnic so ji stale belkaste pene.

Hči ni odgovorila ničesar, samo glavo je sklonila še niže.

»Ha, ha«, je nadaljevala starka zlobno. »Le poglej se, kako si postala lepo okrogla, lepo obilna preko života, ha, ha! — Kdo te

je tako lepo zredil? Glej, glej, moli zanj en očenašek, zanj, za tistega sladkega Gojka! Ha, ha! — Kako sta se grlila in kljunčkala tamle v prednji sobi, ko sem jaz že trdno spala; no, zdaj ga pa imaš! — Danes sem slišala v Št. Jakobski cerkvi njegove zadnje oklice. Veš, kaj to pomeni, deklica? — Kako je dejal včasih: »Nobena druga ne bode moja, kakor ti Ivanka!« — Glej, glej, lepa nevesta si!»

Ivanka si je zakrila oči in glasno zaihtela.

»Mama, kakor se Bog prosi, vas prosim, molčite!«

Pokleknila je pred starko ter povzdignila roke.

»Ne, dokler ga ne prekolneš tudi ti!« je viknila starka.

»Mama, ne morem — nikakor ne morem! — Usmilite se me!«

Starka se je zasmejala hripavo in ostudno. Zlezla je počasi v svoj kot, vzela s police steklenico žganja ter napravila iz nje par dolgih požirkov. Takoj nato se je opotekla na stol in zaspala.

Ivanka se je stresla ter polglasno zdihnila: »Moj Bog, odpusti mi — daj mu srečo, koder bode hodil — a daj tudi, da ga pozabim!«

Pristopila je k materi ter jo opazovala.

»Kako dobra je, dokler je ne omami pijača! Oh, zakaj je moralo priti tako daleč, da se je tako privadila žganju!«

Odgrnila je posteljo, rahlo prijela starko ter jo položila nanjo...

Odšla je v prednjo sobico, ki je imela okno na cesto.

Prav v tem hipu je stopal mimo mladenič vitkega stasa in odkritnega, prikupljivega obraza.

»Dober večer, gospodična Ivanka«, je dejal poltiho, zroč nanjo.

»Kaj še vedno tako otožna?«

Ivanka je zardela.

»Oh, gospod Bratič, hvala lepa na vprašanju! Sčasoma že vse preide!«

»Pa nikar si preveč ne ženite k srcu . . . saj veste . . . saj veste . . . jaz vas še vedno ljubim!«

»Nikar ne govorite tega, to je nemogoče«, odgovori Ivanka.

»Ali smem k vam? Samo za hipec!« huškne Bratič proseče.

Ivanka je nekoliko pomislila, in že ga je hotela odpraviti; toda njegove oči so jo gledale tako proseče, da mu ni mogla odreči.

»Ako vam je ljubo, pa vstopite, toda samo za hipec!« . . .

No, prešel je pa hip za hipom, pretekla celo ura, predno se je poslovil. Pri odhodu pa je dejal:

»Naj pride na vas, kar hoče, v bridkoštilih se obrnite zaupno do mene!« —

(Dalje prihodnjič.)

Aglaja.

Legenda.

Zakaj baš zdaj tako to solnce sije? . . .
 O Bog, zagрни v noč, zagрни ves ta Rim!
 Ta kolosej zagрни v noč mi temno
 in pa Aglajo tvojo tule nago z njim!

Kako od vseh strani vse vame zije!
 Kako požira tisoč svetlih me oči
 s pogledi gladnimi! . . . Kam naj se skrijem?
 Pokrij, odeni me, o Bog, in s čim zakrij!

Ah, saj imaš po drevju listja dosti,
 imaš po travnikih visoke trave tam!
 Črez glavo žito raste tam po polju . . .
 Jaz naga tu stojim . . . kako me, ah, je sram!

In vsemogočen si! Obleke pošlji!
 Prinese naj mi jo iz raja angelj tvoj!
 Umazan sužnji plašč vsaj naj prinese,
 da z njim ogrnem hitro goli život svoj!

Nič! . . . Od nikoder pomoči nikake! . . .
 No, pa me glejte! Glejte me od vseh strani,
 Rimljani vi! Z lepotoj čistoj mojej
 napajajte si žejne svoje zdaj oči!

Le glej me, imperator, Nero božji!
 Senatorji častiti, občudujte me!
 Patriciji, vojaki, sužnji rimski . . .
 ve žene in dekleta, ogledujte me!

Da, lepa sem! O mnogo lepih Grkinj
 že Sirakuza moja porodila je;
 in mnogo rožic takih-le cvetočih
 po vrtih svojih bujnih že vzgojila je.

Da, krasna sem! Slikarji in kiparji,
 le glejte me! Kaj ne, da vzoren sem model
 za kako Venero, Junono vašo?
 Rad videl bi me bil kak Fidiya, Apel . . .

Da, krasna sem! Odvedite me v tempelj,
postavite me kot boginjo na oltar!
Poklekajte pred mano, me moleči!
Prinašajte najlepših rož mi vsak dan v dar! . . .

Ne, ne! . . . Naj tu ostanem, v koloseju!
Ah, odpri že se, odpri, grozni ti zapah!
Kje libijski ste levi krvoločni?
Raztrgajte v areni tukaj me na mah!

Umrjem rada, ah, kako pač rada!
Že vidim ženina . . . odprto je nebo . . .
Že plava mi naproti bog moj Kristus . . .
Oteta sem! . . . On sam, on sam drži me za roko . . .

* * *

Nero: Senator Casca, grešnik stari, he!
Kaj nisi se je še nagledal, slišiš?
Saj gledaš jo z očmi in z usti kar!
Kaj ne, da ti je všeč ta Grkinja?

Casca: Mi hercle, caesar! Ta bi zapeljala
še mene starca v gluposti največje!
Poznaš me dobro; veš, da nisem stoik
in da se nisem baš ogibal žensk
v mladosti . . . toda takšne krasotice
res nisem videl še dozdej nikjer!
Veš, kaj bi ti svetoval, o auguste?
Obdrži to kristjanko si za sč!
Vedrila ti življenje bo predrago,
jasnila ti na stare dni srce . . .
Oh, škoda, škoda bilo bi zares,
če zvene zdaj že roža mlada ta,
še predno vžil je kdo njen krasni duh! . . .

Nero: In ti zamišljeni poeta Crispe?
Kako, kaj misliš ti o tem dekletu?

Crispus: Jaz — jaz, o caesar? Jaz prav nič ne mislim!
V Olimpu med bogovi zdaj sedim.
Pred mano pa stoji boginja nova,
najlepša, kar imajo jih nebesa . . .
in tej boginji je ime Aglaja!

Nero: In ti kipar Evgenij?

Eugenius: Slava Zevsu!

Zdaj našel sem jo! Zdaj jo vidim, gledam!
 Ustvaril rad bi Afrodito lepo;
 oživil rad bi mrtvi, beli marmor,
 da mi se spremeni v boginje lik . . .
 Ti sam si kip naročil bil že lani,
 ki bi postavil se na Kapitolju . . .
 In sanjal sem po noči in po dnevi
 o delu svojem; iskal sem modelov
 med ženskimi za svojo Afrodito . . .
 Zdaj vidim vzor svoj, živo Venero . . .
 Daj za model Aglajo mi, o caesar!

Nero: In ti slikar Kalliste?

Kallistus: Imperator!

Poglej to vitko njeno krasno rast,
 to mlečno-belo polt! Poseben čar
 ti diha vsa prikazen mlada njena.
 To glavo občuduj, miline polno,
 velike te oči, ta ravni nos!
 Kako lasje ji črni padajo
 s temena bujni doli do kolen,
 ko Styksov slap valil bi se v prepad . . .
 Poglej cvetoče te napete prsi —
 prelesti ženske trona bela dva!
 O, mnogo videl že sem lepih dev
 tu v Rimu in po Grškem in na vzhodu:
 to dekcle spaja vse popolnosti,
 ki iščemo umetniki jih mi
 na lepi ženski, rečem ti, o caesar!
 Cvetoče krasno žensko je telo
 lepota poseobljena mi, živa.
 Lepoto smejo zreti le bogovi
 z nesmrtnimi očmi v Olimpu svetem.
 A kadar hočejo pokazati
 nam smrtnikom lepote ideal,
 pokažejo telo nam ženske lepe!
 In jaz bi rekel, da so baš zato
 pokazali bogovi nam Aglajo . . .

Nero: Pa bodi, no! Poskusim jo oteti!
 Živi naj dekcle! Prej pa odpovej

krščanski svoji blodnji se in zmoti!
 Ta trmasta in trdovratna stvar!
 Vsa zatelebana je v Nazarenca!
 In pa avgur Metellus . . . hahaha!
 Ta ni za nič! Za nič več ni, vam pravim!
 Ni mogel je spreobrniti tepec!
 Ne zna več posla svojega ta revček!
 Še danes dam zadaviti zato
 to staro, onemoglo, velo šlevo!
 O, saj imam še drugih svečenikov! . . .
 He, kje je na primer moj mladi Rufus?
 Pošljite ponj! Takoj naj gre v areno!
 Naj spreobrne Grkinjo mi lepo,
 izbije naj iz glave ji krščanstvo!
 A da opravi dobro posel svoj,
 žrec Rufus jamči sam mi z glavoj svojoj! . . .
 O ta vam zna, goreči ta fanatik,
 ta zna vam govoriti na srce!
 Aglajo ta gotovo spreobrne,
 prisili jo z jezikom svojim urnim,
 da mu kristjanka lepa se uda
 in Nazarenca vrže iz srca!
 O, darovala bo bogovom našim! . . .

— — — — —
 Saj že tam doli je pri njej v areni!
 Glej, že stoji vam pred Aglajoj Rufus!
 Kako navdušeno ji govori!
 Kako pesti jo in ji prigovarja!
 Le potrpite, Casca, Crispe in
 Eugeni in Kalliste, potrpite!]
 Živela bo Aglaja! Rufus moj,
 fanatik mladi — ta jo reši, reši!

* * *

Rufus: Res, nočeš, Aglaja? . . . O čuj, o čuj!
 Rotim te, rotim te, bogovom daruj!
 Zataji mi Krista! Eh, kaj je kristjan?
 Gol suženj brez prava, zaničevan!
 O, čaka te sreča in čaka te čast,
 bogastvo, razkošje, vsa zemeljska slast!
 Glej, caesar že čaka, da mi se udaš . . .

Saj bog ni tvoj Kristus, bog Zevs je naš!
 Vse naju že gleda, vse, ves kolosej . . .
 Poslušaj in žmotam se odpovej!
 Aglaja, Aglaja! . . .

Aglaja: »Ne, ne — nikdar!

Ne trudi se zame, o ti barbar!« . . .

Rufus: Res, nočeš, Aglaja? . . . Potem, potem
 brez vspeha od tebe živ iti ne smem!
 Zastavil sem glavo in život svoj,
 da trmo upognem in ponos tvoj . . .
 Nazaj več ne morem . . . zatorej naprej!
 Naj gleda še moja zdaj smrt kolosej!
 Čim dalje bolj vidim, kak krasna si!
 Ko zvezda si svetla in jasna si!
 Oh, škoda, Aglaja, za tvoje telo,
 če levi ga lačni mi zdaj požro!
 O, lepa si, lepa! Ah, lepše ni!
 S krasotoj naj tvojoj napajam oči!
 Iz marmorja belega živ si kip . . .
 Naj gledam te, gledam poslednji hip!
 Ah, srce tu v prsih trepeče mi
 ter vriska in uka od sreče mi.
 Glej, v tebe, Aglaja, zaljubljen sem . . .
 Gorje mi, gorje mi: izgubljen sem!
 Brez tebe živeti ne mogel bi sam . . .
 Ah, raje jaz tvoji se veri udam!
 Ker tu ne bom mogel več zreti te,
 pa gledal na onem bom sveti te!
 Od tebe ne ločim se! Pojdem s teboj
 tja, kjer je tvoj Kristus, kjer bog je tvoj!
 V Elizij tvoj pojdem s teboj, v tvoj raj;
 tam ljubil te bodem jaz vekomaj! . . .
 Čuj, caesar auguste! I jaz sem kristjan!
 Senatorji čujte, čuj slednji Rimljan!
 Strašilo za deco je Jupiter vaš;
 kar žreci uče vas, je zmota in laž!
 Ave, Nero auguste! Zdaj glej kolosej!
 Izpustite leve! . . . Naprej, naprej!

A. Aškerc.

O pozijah Jenkovih.

Spisal dr. Janko Bezjak.

(Dalje.)

imski dan« sem bil že navedel. Tu pa si ga oglejmo natančneje!

Da je pesnik pravi pesniški slikar, to nam mojstrsko dokaže že v prvi kitici. Z markantnimi potezami nariše le v štirih verzih zimski dan. Vsaka vrstica prinese nekaj značilnega, zadnja pa obenem završi sliko. Po-

slušajmo!

»Solnce se od daleč skriva,
Vrana leta okrog hiše,
Tenek veter zunaj piše,
Tla pa debel sneg pokriva.«

Kdo bi mogel krajše, a vendar z vsemi potrebnimi znaki ustvariti tako pesniško sliko zimskega dne?

Druga kitica pa nas vede v sredino vaških otrok. Kako življenje! Tudi to življenje je kratko ter živo narisano v glavnih potezah:

»Tam na klanci je vse živo:
Vkup so iz vasi otroci,
Vsak sani v premrli roci
Vozi in drži se krivo.«

Kdo se ne domisli lastnih dni brezskrbnih let otroških? Sani na ramo in hajd na klanec ali breg, potem pa nizdolu po snegu, da se je vse kadilo! In tako se godi tudi starcu, ki pri oknu zre to vaško življenje: pred dušo mu stopijo nekdanji dnevi blažene mladosti, in solze ga polijo . . . S tem etiškim momentom je završil pesnik svojo nedosežno sliko. — In takih etiških momentov pa je vse polno v pesmih Jenkovih.

Te slike nas uče, da je bil Jenko pravi sin narave; otroška ter mladeniška leta svoja je preživel večinoma na kmetih, in zato se mu je omilila narava s svojimi tajnimi in očitnimi krasotami; zato jo je ljubil kakor drugo mater, katera je v njem pomagala vzgajati krepko in resnično čuvstvo za vse lepo, blago in dobro. Zato pa imajo tudi njegove pesmi vseskoz naroden duh.

To se vidi zlasti v tistih, katerim pesnik ni podelil samo pečata svoje krepke preprostosti, temveč jim je zajel tudi snov iz preprostega življenja kmetiškega ter jim tako vlil preprostega naroda mi-

šljenje in čuvstvovanje. V nekaterih je zadel narodni ton tako izvrstno, da se nam dozdevajo pristno narodne, po snovi, jeziku in obliki. Take so: Roža, Nevesta, Cekin, Zadnji večer, Vabilo, Senčica, Lilije, Nerodna, Nepovabljeni svat.

Tudi tu mu je bil kažipot Prešeren; a baš tu je mojstra skoro prekosil učenec Jenko. S tem, da je marsikatero posebno potezo narodnih pesmi izvrstno uporabil, je nekaterim svojih pesmi vtisnil pečat prave narodnosti.

Narodni pesnik rad zakrije pravo misel s podobo, zlasti ako se jo zaradi kočljivosti boji povedati naravnost s pravimi besedami. Tako narodne pesmi raznih Slovanov kaj rade opisujejo ter značijo izgubljeno devištvo z ovelimi cveticami ali z izgubljenim vencem. Tu se kaže nežno ter spodobno mišljenje slovansko: ne najdeš grdih, podlih, neotesanih besed, ki bi žalile ubogo, nesrečno deklico in čitatelja samega.

Tako povprašuje v neki slovaški narodni pesmi dekle ribiče ob Dunavu:

»Rybári, rybári na tichom Dunaji,
Či ste nevideli moj viének zeleny?«

(Sborn. mat. slov. II. 9.)

V drugi očita dekle zapeljivcu, da ji je vzel venec, a on pravi:

»Nevzal sem ho, neni pravda,
Hodilas ho do Dunaja.«

V zbirki narodnih pesmi hrvaških, izdanih po Plohu, nahajamo pesmico, v kateri je izguba devištva prav tako prikrito označena. Deklica pere ob »Dunaju« (Dunavu) venec in srajco ter oboje razprostre. Ko to vidi junak, pride z gore ter ji ukrade venec in srajco. Šele iz prokletve, ki jo izgovori dekle, razvidimo pravi pomen te tatvine:

»Nedaj ti se bože oženiti,
Dok ne vrodi javor z jabukami,
Pod javorom sneha i divojka!«

Maloruska narodna pesem govori o tem vencu takole:

»U njadelku rano mati donku bila:
Na što ti šelma venčik stratila?
Na Dunaju beli, husti mita;
Tam svoj venčik stratila.«

(Malor. nar. pes., izdal Bezsonov, str. 164.)

Tudi Jenko je ta predmet uporabil v treh pesmicah. Eni je naslov »Narodna«. Mogoče je, da je res narodna, in da ji je pesnik dal popolnejšo obliko. Glasi se:

»Dolin'ca cvetoča,	Prišel sem si žej'co
V dolin'ci studenček,	Gasit na studenček,
Pri njem je deklič'ca,	Deklič'ca mi dala
Ki vije si venček.	Je srček in venček.«

V drugi pesmi (»Mlada Mana«) vpraša solnce luno, je li ji znano,

»Kaj da rože v tla so vgnane,
Ki vesle
So cvetele
Po gredicah
Mlade Mane?«

Saj je še prejšnjega dne videlo Mano radostno ter jasno, igrajočo se »z vencem krasnim«. Luna pa ji odgovori smehljaje se:

»Kaj bi tega jaz ne znala!
S'noč' prišel je mlad učence
Čez gredice,
Čez cvetice;
Vzel je s sabo krasni venec.«

Tretja slove »Lilije«. Deklica ogovarja bele lilije svoje, katerim je doslej vedno stregla: odslej jih ne bo več nosila na solnce; ne bo jih več rosila s hladno vodico; ne bodo ji več cvetle:

»Lilije bele,
Le uschnite!
Z mano cvetele,
Z mano venite!«

Ali ni ta izmed najlepših, najnežnejših pesmi tega smisla? Srce nas boli, ko slišimo to žalostno govorico uboge deklice! — Taki pogovori nesrečnega človeka z nemo naravo so značilni za narodne pesmi. Človek išče tolažbe pri bitjih, ki jih je ustvarila mati narava.

Narodna pesem ne določuje kraja, kjer se vrši kak dogodek, natanko, ampak ga le splošno zaznamuje, često z besedami: stoji, stoji tam — leži, leži — i. t. d., ali pa rabi polje, vas, mesto, gora in enaka splošna določila.

Tako tudi Jenko uvaja XV. »Obraz« z besedami:

»Leži polje ravno,
V polju roža krasna« —

Začetek pesmi »Roža« se glasi:

»Sred vasi so lipe tri,
Hišica pri njih stoji.«

Nekaj prav značilnega za narodne pesmi je tudi ponavljanje, in sicer prvič posamnih besed ter stavkov, drugič celih kitic.

S ponavljanjem besed in stavkov hoče narodni pesnik posamno besedo, posamni pojem, posamno misel močneje poudariti ter čitate

ljevo pozornost bolj vzbuditi. Zlasti čestokrat se ponavlja samostalnik, ki se prvokrat stavi brez pridevnika, s prikladnim pridevnikom.

Tudi to sredstvo rabi Jenku. Evo nekaterih primerov!

»Nocoj, le še nocoj —« (»Zadnji večer«.)

»Rosa, hladna rosa
Kamenje močila,
Luna, blede luna
Nanje je svetila.« (»Obrazi«, XI.)

»Slavec, drobni slavec
Pa vesele kroži.« (»Obrazi«, X.)

»Bele cvetice, ledene cvetice« —

»Večni Bog, mili Bog« —

»Tajaj led, tajaj led lice gorko« — (»Pri oknu«.)

»Le kuj, le kuj, zlatar« — (»Cekin«.)

»Pojdi, le pojd' z menoj« (»Vabilo«.)

Cele kitice pa se takrat ponavljajo, kadar se ponavlja misel ali dejanje, povedano v eni celi ali v več kiticah. Pri tem se kitice ali nič ne izpremene ali le malo, kakor to, misel zahteva.

Tako čitamo v »Cekinu«:

»Le kuj, le kuj, zlatar,	Koj k delu gre zlatar
In prav za prstek mlad	In prav za prstek mlad
Naredi prstan zlat,	Naredil prstan zlat,
Prekuj mi ta denar!	Prekoval je denar.«

V narodnih pesmih često nahajamo tudi tole »figuro«: Pesnik zastavi najprej vprašanje, kaj bi to moglo biti, na kar kaže, imenujoč znane reči, ki so podobne oni reči. Nato pa odgovori sam, da ni to ni ona reč, katera bi utegnila biti, ampak — in zdaj imenuje pravo stvar. Tako vzbudi pozornost ter zanimanje čitateljevo ter povzdigne in okrepi reč, do katere mu je največ. Dva primera

V »Mladi Bredi« vpraša deklica, ko zagleda meglico sredi polja, svojo mater:

»Al' meglica ta je od vodice?
Al' meglica ta je od gorice?
Al' oblak je toče hudourne,
Izpod neba zgnan od sile burne?«

Mati ji razloži:

»Ta meglica ni ne od vodice,
Ta meglica ni ne od gorice,
Tud' oblak ni toče hudourne,
Izpod neba zgnan od sile burne.

To je sapa turških konj meglena,
Ki jih polna je steza zelena.«

Znana srbska narodna »Asan-Aginica« ima tale začetek:

»Kaj se beli na zeleni gori?
Al' so snegi, ali labodovi?
Da so snegi, bili bi skopneli
Labodovi bili odleteli.
Niso snegi, niso labodovi,
Ampak šator Age-Asan-age.«

Tudi to svojstvo narodnih pesmi je poznal Jenko ter z njim dosegel močen učinek, samo da je v začetku vprašanje opustil in misel samo trdilno izrekel. V mislih imamo pesem »Po slovesi«:

»Teman oblak izza gore	To ni oblak izza gore,
Privlekel se je nad polje;	To tudi ni ravno polje;
Nad poljem sredi je obstal,	To misel le je žalostna
Nebo je čez in čez obdal.	Na sredi srca mojega.«

Najboljše v narodnem duhu je zadeta pesem »Zadnji večer«: vsebina, misli, besede, mera — vse se strinja in zedinja v tem smislu. Radi tega pa jo tudi slišiš često doneti iz ust vaškega mladeniča. Snov je pesnik zajel iz tistih časov, ko je moral mladenič še osem let cesarja služiti: ljubček, ki mora drugi dan k vojakom, pride k ljubici v vas in jemlje od nje slovo. To je snov, katera je prav priljubljena narodnim pesmim. Slovo ter globoka žalost deključina sta slikani tako preprosto, resnično ter naravno, da me pesem vsekdar močno gane, kadar jo čitam, zlasti zadnje kitice:

»Ne jokaj, ljubica,	Oh, psi še lajajo;
Čez osem kratkih let,	A ljubega več ni,
Če bova še živá,	Pred mojo kamrico
Pa snideva se spet.	Pa trava zeleni.

Prežalostno srce
Veselja nima več,
Sam Bog nebeški ve,
Kdaj osem let bo preč!«

Znani »lepotilni pridevniki« (epitheta ornantia) Homerjevi rabijo v okras tudi narodni pesmi slovenski; takisto »stalni pridevniki« kakor: bel, raven, svetel, bled, bridek pri nekaterih določenih samostalnikih: belo mesto, beli dan, beli grad, ravno polje, blede luna, svetlo solnce, svetli dan, bridka sablja, bridka žalost itd. — Ti pridevniki ne okrašujejo le pesmi, ampak tudi oživljajo tiste pojme, katerim se pridevajo; kajti pristavlja se le po en pridevnik, ki naznanja značilno lastnost. Po ti lastnosti se pojem vidno ter čutno povzdigne, okraši ter oživi.

To sredstvo narodnih pesmi je tudi Jenko vrlo cenil ter modro uporabljal. V njegovih poezijah ne nahajamo samo, takih stalnih pridevnikov, kakršnih so polne narodne pesmi, ampak tudi razne druge, ki lepotijo pesmi. Čitamo med drugimi tele skupine samostalnikov ter pridevnikov:

bela cesta, bele cvetice, beli grad, bele lilije, bela mesta, bele pene, beli sneg, bela zora; bleda luna; bleščeče zvezde; bistri val, bistre vode; bridke solze, bridka žalost; cvetno polje, cvetoče polje; črne bolečine, črna gomila, črna jama, črna zemlja; drobna mravlja, drobni ptič, drobni slavec; glasni šum; grmeča Sava; hladna rosa, hladna vodica; jasen mir, jasno solnce; krásna roža; malo dete; mehka lipa; mlad junak; mogočna reka; ognjeno gorje; pisana glavica; pobožne vijolice; ravno polje; rumeno solnce; sladki čut, sladka pesem, sladki smehi, sladki up; sinja daljava; sivi oblak; skeleča rana; svetli dan; šumeča voda; šumni vrtinec; tajno šepetanje; teman oblak, temno borovje; tihi grob, tiha noč; trdi hrast; verna ljubezen; zelena gora, zelen mah, zelena trava; zlata čeda (zvezd), zlata pesem, zlate zvezde; zvesti konjič; žive oči, živí ogenj . . .

Narodni duh zlasti preveva Jenkove balade. Sicer jih je samo pet: »Zaklad«, »Knezov zet«, »Morski duhovi«, »Nevabljeni svat« in »Pogreb«, in le-ta je manj balada nego resno-šaljiva alegorija, predstavljajoča mogočni učinek pusta na mladi svet; vendar pa jim gre ime »balade« po vsi pravici: one so balade v pravem pomenu besede. Pri njih je dejanje središče pesmi, manj je merodajen značaj dotičnih oseb. To dejanje pa nam pesnik riše le po važnih momentih, z malimi, krepkimi potezami. Kar je nepotrebno, kar si more čitatelj sam dodati iz svoje domišljivosti, to je vse izpuščeno; tako zadobe balade dramatiški značaj, in dejanje se pokaže v vsi svoji sili ter velikosti. Vse balade Jenkove so resne po svoji vsebini, ki je v »Knezovem zetu« in v »Morskih duhovih« celo grozna. Zabeležimo v kratkih potezah vsebino prve!

Bil je mlad vrtnar, ki je služil pri knezu. Ljubil je kneževo hčer, ki mu je vračala ljubezen. Nekoč je spet delal na vrtu, sadil rože ter si pel tole pesem:

»Najlepšo rožo bom izbral
In svoji ljubici jo dal;
Saj bodem, če sem tudi kmet,
Nekoč še vendar knezov zet.«

Knez, ki je to čul, naroči, jeze se tresoč, vrtnarju, da mora z njim na lov; tu pa ga ustrelji ter vrže njegovo truplo v Kolpo. To dejanje nam pesnik tajnostno takole opiše:

»Ko solnce šlo je za goro,
Prižgalo zvezde je nebo,
Skovir na gori je zapel,
Nekdo slovo od sveta vzeli.
Po Kolpi plaval je mrlič,
Nad Kolpo je odveval ptič.«

Po noči pa pride vrtnarjev duh pod okno svoje ljubice, hčere kneževe, ter ji prigovarja z milo prosečim glasom, naj vstane, da bi šla k poroki z njim. Deklica se mu da pregovoriti, obleče svileno obleko

»In rožo dene v kito las,
Ki jo vrtnar je včeraj dal,
Ko je pod njenim oknom stal,«

nato hiti za svojim ljubimcem. Ne vidi ga, toda njegov glas sliši, ki se bolj oddaljuje, bolj ko ona hiti. Tako jo zvabi duh umrlega ljubimca do strme Kolpe in naposled s svojimi žalostnimi ter milimi glasovi v globoko vodo. Konec pa se glasi:

»Skovir skovikati začel,
Nekdo pa otlo je zapel:
Če bil sem tudi reven kmet,
Zdaj sem pa vendar knezov zet!«

Motiv je tisti, kakršnega nahajamo v »Leonori« Bürgerjevi ter drugih sličnih baladah; zlasti pa ima ta balada Jenkova velike podobnosti z narodno pesmijo »Mornar«, ne samo, kar zadeva snov, ampak tudi, kar se tiče vse kompozicije in dikcije. Gotovo je poznal Jenko »Mornarja« in ga tudi posnel vidno ter s premislekom. Ne bom ju primerjal; kdor dvomi o moji trditvi, naj čita sam obe pesmi, in prepriča se, da ne trdim preveč.

Pesmi Jenkove so torej, kar se je že često tudi drugod poudarjalo, povsem narodne poezije v umetniški obliki. Zavoljo tega pa so tudi nekatere postale zopet narodne, in preprosti ljudje z navdušenostjo popevajo to ali ono pesem Jenkovo, ne da bi vedeli, čigava je. Take so n. pr.: »Pobratimija«, »Napreje«, »Naš maček«, »Vabilo«, »Zadnji večer«.

Koliko pa jih je že uglasbenih po naših slavnih skladateljih, Foersterju, obeh Ipavcih, Hajdrihu, Davorinu Jenku, Nedvedu, Vilharju in drugih! Morda ne najdeš pesnika, kateri bi po vsebini ter

obliki svojih pesmi bil tako prikladen in zato tudi tako priljubljen skladateljem slovenskim, kakor baš Jenko. Meni so znane tele: Prošnja (J. Fabian); V tihi noči (A. Hajdrih, A. Förster). Obujenke: I. (»Slabo sveča je brlela«: A. Hajdrih), VI. (»V ljubem si ostala kraju«: A. Nedved, F. S. Vilhar), VII. (»Zemlja se zagrne v tmine«: A. Foerster); Vabilo (B. Ipavic); Pobratimija (D. Jenko, A. Förster); Samo (A. Foerster); Adrijansko morje (A. Hajdrih); Naše gore (A. Foerster, G. Ipavic); Molitev (D. Jenko); Naprej (D. Jenko); Narodna (B. Ipavic); Naš maček (F. J. Tence, Valenta); Roža (B. Ipavic); Zadnji večer (?); Na tujem (?).

* * *

Pri koncu smo. Nimamo namreč namena govoriti še o njegovih stikih, verzih, sploh o njega pesniški tehniki. Splošno naj opomnimo, da Jenkovi verzi gladko teko, da so stiki večinoma čisti, da vlada blagoglasje v kiticah; pesnik je torej dodobra poznal pravila pesniške tehnike ter se tudi ravnal po njih.

Glavni smoter mi je bil, da bi zanimanje vzbudil za pesnika Jenka, katerega vse premalo poznamo ter čislamo, zraven tega pa pokazal, kako kruta nam je bila usoda, ki je vzela narodu slovenskemu dičnega pesnika v cvetju njegovih let. Koliko lepega, milega, blagega bi še bil podaril narodu svojemu, ki ga je ljubil tako goreče, ako mu neizprosna Morena ne bi bila tako rano iztrgala iz roke vznositega peresa ter ustavila njegovega plemenitega . . . srca! Toda kaj pomaga tožiti o nemi, jekleni, neizprosni usodi, ki hodi ter bo večno hodila neomajna svojo pot, ne brigajoč se za čuvstva, za želje človeške? Nam pristoja tiho tožiti ob ranem grobu ljubljenca nebeške modrice z besedami, katere je zapel Stritar pesniku v čast:

»Gorke ti toči solze na grob Slovenija mati,
Točijo gorke solze bratje in sestre ti naj.
V zemlji domači ležiš, v najlepši tu družbi počivaš,
Tebi na strani leži pevca preblago srce.
Blažjega ni srca slovenska nam zemlja rodila,
Ti po krvi si brat, brat si po duhu mu bil.«

Vzgoja.

Spisal Adam I. Sever.

I.

umeča godba je zvenela, zdaj burno zdaj lahkotno in mirno . . . Osem do dvanajst godcev je drgnilo po taktu na svoja godala z napetimi loki . . . V restavraciji »pri Karlu V.« je bil mestni ples.

Električna žarnica je švigala iz orkestra, kjer je bilo najsvetlejšo, tja doli do vrat, zavitih v motno-rdečo zavese, ki so visele od stropa, ki se je bleščal belih in zlatih štukatur — ter se izgubljala po gladkem, povoščenem parketu. V ozadju je bila razprostrta velika svilena narodna zastava, ovita s svežim smrečjem, na nji je pa visel mestni grb.

Zrak v dvorani je bil tako gost in prenasičen od močnih parfumov, ki so puhteli iz šumečih oblek, in od preobilne svetlobe s kandelabrov, da je legal težko na prsi . . .

Med bele toalete ščebetajočih in koketujočih mestnih krasotic so se pomešavale tesne, kakor vliete svetlomodre suknje častnikov ter zategnjeni fraki nižjih in višjih uradnikov in zasebnikov, kateri so z oficirji vred vračali fingirane koprneče poglede in druge gracioznosti gospodičnam. Ob stranskih vratih so stali mestni očetje, postarnejši trgovci i. t. d. z damami v poletju ali pa tudi že v jeseni svoje dobe.

Uverturo so bili končali.

Gibanje po plesni dvorani je postalo še živahnejše. Spredaj se je bila ustavila skupina častnikov, ki so skomizgavali s črno pobarvanimi brkami; glasno se krohotaje, so se zopet drug za drugim oddaljevali.

»Gospodična, prosim, dovolite mi prvi valček«, se je nekako boječe oglasil ob strani srednjerase devojke s kipečimi boki in napetimi prsmi simpatični bariton vladnega koncipista Semena.

»Ne, ne! — ne uganete, gospica, res ne uganete, za stavo, da ne uganete! No, pa vam povem sam. — Veste, včeraj je bilo, ravno ob petih popoldne na peronu, ko sem pričakoval dunajskega vlaka«, je govoril hitro, kolikor mu je dajal zaspani temperament, nadporočnik Sturm, obrnivši se zopet h gospodični, s katero je bil očitno precej znan, ko je bil zaslišal, da ona govori z nekom.

Ozrla se je v nadporočnika s svojimi pijanimi, svetlikajočimi se očmi ter mu dela mehko roko pod pazduho, da jo je vodil po parketu.

»Sterna ste videli, hoteli ste reči, ne?«

»Da, da, njega! Kakšen je bil; skoro ga nisem poznal. V svetlem površniku, kakor kak židovski agent; pa sam je nosil majhen kovčeg... Ti presneti Stern! — —

Toda, čujte gospica, vas ni li sitni koncipist Semen nadlegoval ravno sedajle?«

»Pač, pač.«

Dvorana se je praznila polagoma. Ostali so le plesavci. Ples se je pričel. Godba je udarila burno; na godalih so škripali vijaki, in mišice godcev so utripale, loveč se za taktom. Čulo se je lahko drsanje pološčenih črevljev. Pluča in prsi so se zapehovale, obrazi čimdaljebolj rdeli in telesa se potila. Nad glavami je pa vel nekak lahen prepih.

Stranska vrata so ločila dvorano od restavracijskih prostorov. Tu se je vil že gost dim cigar in cigaret; v sredi je visela bolj majhna obločnica s prenehujočim tokom — bila sta oglja preoddaljena. Odmev godbe se je čul in premikanje stolov med glasnim govorjenjem in hohotanjem. Ob kamenitih mizicah so sedeli realni, debeluhasti ljudje ter metali taroke predse. V kotu so vzdigovali natakariji jedila, likerje, pivo, vino, domače in inozomsko iz kleti in iz jedilne shrambe z mehničnim vzdigačem.

K rjavi peči je sedel koncipist Semen sam pred stožčasto steklenico, poleg katere je stala podobna kupica, le do polovice napolnjena. Noge je iztegoval od sebe ter gledal od stropa na obločnico, odtod v zlate prsne gumbe natakarijev, v pisane taroke sosedov, ki so igrali, in zopet v strop in obločnico — malomarno, kolikor so mu dopuščale globoke, temne oči. V istini ga je pa trlo v prsih in med rameni; bil je silovito razjarjen.

Potihoma si je naslikal vso bodočnost dveh nesrečnikov, katera preganja božja roka, vse boli zapuščene, nesrečne, nepremišljene ženske v tako živih barvah in tako slastno, da je bil skoro zadovoljen . . . takoj nato ga je zbolelo v srcu, in iznova je začel razvijati svoje fantazije, včasih je zagodrnjal ali namrdal nervozno z ustnicami, včasih se hipoma premaknil na stolu, kakor da bi hotel vstati . . . In zopet od konca je gledal v obločnico, taroke, v gumbe . . . in zopet iznova . . .

»Gospod, dovolite!« in prišlec je sedel k njegovi mizi. V tem je ples minil, in sobana se je polnila; Semen je pa stopil v dvorano in odtod na ozki hotelski koridor po vrhnjo suknjo, cilinder ter debelo palico s srebrnim, krogli podobnim držajem.

Šel je domov. Stanoval je v Jenkovih ulicah, št. 18, v prvem nadstropju. Kmalu se je ustavil pred dvonadstropno, rumeno po-barvano hišo ter odklenil vrata in odšel po stopnicah. Ko je dospel v svojo sobo, je brzo vrgel suknjo, za vratom s kožuhovino pošito, na stol, postavil cilinder na mizo ter odprl okno; oknici sta močno zadeli ob levovo glavo iz malca, kakršna je kitila prazni prostor med vsakima dvema oknom. Potem pa je legel po dolgem na divan ter zapalil smodko.

Zunaj je vel mehek južen veter ter vedno premikal oknice in pihal tudi v sobo. Sneg se je topil po strehah, trda skorja po cesti se je lupila in privzdigovala prav na lahko; ledene sveče ob strehah so se krajšale, in snežnica je kapljala v drobnih kapljah in v debelejših curkih v pločevinaste žlebove ter se odtakala po malem, v trotoar zasekanem vodotočku v kanal. Po cesti je tudi šumelo curkov, ki so hiteli izpod snežene skorje.

Semen se je preobrnil na otomani na desno stran in prekrizal noge. V glavi so se mu vzdigovale le megle brez vsake določene oblike; jezil se je sam nad seboj. Smodko je vlekel krčevito.

»Ti vražji Sturm, ti vražji Sturm«, je siknil često med zobmi.

Preklinjal je ples, preklinjal oficirsko kasto kot črva družabnega življenja, vse oficirje kot zapeljivce nedolžnih deklet, kot postopače ter preklinjal vse, kar mu je prišlo na misel.

Prav živo je menil slišati uverturo, prav živo valček, skoro objeti jo je menil čez pas ter strmeč gledal, kako se je obrnila proti Sturm, ko jo je mimogrede nagovoril — njemu pa ni niti odgovorila.

»Vse na nji je ponarejeno«, je dejal v hlinjeno zaspani jezi; »pod očmi se maže s črnim barvilom, po obrazu s chremo, obrvi si tudi barva . . . Metulj je, muha-cnodnevnic, katera danes še pohotno leta, jutri pa že zvene in premine. Vsi njeni čari so našemljeni; ni je škoda . . . nesrečen vsakdo, kogar ljubi . . . ostane mu po par letih zakonskega življenja grdobno, grbasto ženišče, bolešno in slabotno — imel bo v hiši vedno bolezen, jok . . . ni najboljša . . . hvala Bogu, da sem jo spoznal . . .«

Polagoma pa ga je zaspanec vendarle preobladal; le še včasih je odprl oči, okrožene s črnkastimi obročki, in izpregovoril kako

neumljivo besedo med čeljustmi, katere je krčevito stiskal, a naposled je popolnoma zaspal. V snu pa se mu je izvil večkrat dolg, pretrgan zvok iz prsi.

Smodka mu je že davno padla iz ust ter je na tleh še dolgo dalje tlela . . .

Drugo jutro se je zbudil Semen — v salonski obleki na divanu. Skoz odprto okno je pihal občuten hlad. Po ulicah se je vlačila debela, bela megla v neprodinri skupini. Curki s streh so še vedno žuboreli, in voda se je odtakala po žlebovih.

Semen je močno zakašljal.

V možganih je čutil silno praznino, in vendar mu je bilo obnem tako, kakor da bi mu bil kdo svinca nalil v črepinjo. Kite na vratu so ga sklele.

Spomnil se je minolega večera . . . zopet je zakašljal.

»No, to je vendar silno čudno, da se vedno tako razgrevam radi te punce. Kaj jih ni še mnogo drugih na svetu — tudi takih, ki imajo denarja? — A zlodej pomagaj! Moje sanje, moje sanje — ta brezdna, ki jih vidim včasih celo po dnevu! . . . Vendar Sturma si zapomnim, zapomnim na veke . . . ta človek je še popoln barbar poleg vse svoje nadutosti.«

In odšel je v kavarno na čašo čaja, da bi si utešil ščegetanje v prsih, katero mu je bil povzročil ponočni prehlad.

* * *

Ivan Javor je bil uradnik pri banki »Donau«. Z mesečnimi 100 forinti stalne plače in s slučajnimi dohodki večjih ali manjših provizij si je vzdrževal stanovanje s tremi sobami, iz katerih je bil razgled na ulico, in kuhinjo, ki je bila obrnjena na majhno, temačno, s kamenitimi ploščami potlakano dvorišče.

Gospa Javorica je imela pač že štirideset let, vendar pa so bile njene poteze na obrazu še tako sveže in tako pravilne, da bi se vanjo lahko zagledal gigerl s petindvajsetimi leti. Vsako jutro si je okusno spletla dolge, debele kite v dva pramena in si umila s finim milom bele roke, vrat in obraz.

Javor sam ni živel ravno razkošno; vsako opoldne je použil krožnik juhe, nekaj mesa ter prikuhe, vino je pa pil v gostilnici, kamor je hodil po obedu. Tudi glede obleke je bil gospod Javor jako skromen; nosil je zimski havelok rjavkaste barve po pet let. Pazil je nanj, kar je mogel, toda že drugo ali tretje leto je jelo po ljubem haveloku neusmiljeno udrihati: bil je bledejši in redkejši ter

bolj in bolj pomečkan in obnošen. Pušil je le malo in pa samo cenene »kratke« cigare, doma pa je vlekel iz smrdljive pipe navadni »fürstendovec«.

Več nego Javor pa sta potrošili soproga njegova in gospodična hčerka, Angela. Ta je letala v materinem spremstvu po vseh plesih, čitalniških, mestnih, garnizijskih, po vseh veselnicah in koncertih. Pa tudi pela je Angela pri diletantskih koncertih — ne iz ljubezni do umetnosti ali radi krasnega glasu, ampak radi svojih krasno oblikovanih rok, svilenega obrazka, rimskega noska, rubinastih ustnic in pa svojih oči, katere so se svetlikale v mokri luči — kratko: spričo svojih telesnih čarov.

Angela je zahtevala vsaki mesec kaj novega za toaletu, mama pa tudi; in Ivan Javor je dajal petak za petakom, dokler jih je kaj bilo v usnjati listnici v omari . . .

Angela si je najbolj želela moža, ki bi bil prav lep, vitek, s črnimi brčicami, kateri bi nosil tudi tenko, žvenkljajočo sabljico ob mečih; toda — toda takega ni hotelo biti, ki bi bil imel toliko tisočakov v žepu, da bi bil mogel vložiti kavecijo. Angela je sklenila počakati, dokler ne pride huzarski poročnik, grof z Ogrskega, jo zaprosi za ročico in jo odvede v rezidenco. Medtem pa se je hotela kar najboljšo zabavati z gospodi častniki domačega polka. In sreča ji je bila mila! Neki Sturm ji je povedal nekoč na skrivnem, da se gotovo z njo poroči, da sam preskrbi kavecijsko vsoto; zabičil ji je pa, naj nikomur ne pravi o tem nego svoji materi, ker mu ne bi bilo ljubo, ako bi se stvar pred časom raznesla, zlasti ker hoče presenetiti očeta svojega in pa ostale sorodnike . . . Angela Javorjeva je bila poleg tega po mestu najbolj znana krasotica. Po ulicah so se ji vsi moški vprek klanjali, odkrivali ter salutirali. Razstaviti je dala tudi svojo barvno fotografijo na »Promenadnem trgu« v izložbi fotografa Myrtha. Vsaki paglavec, ki je tod mimo tekkel, je vedel, da je gospica z velikimi, črnimi lasmi in rimskim noskom Javorjeva. Osebnost je bila znana z vsemi mlajšimi člani mestnega razumništva.

Mati se je pa trudila, da bi ujela kakega moža s trdno eksistenco in prijetno zunanostjo za soproga svoji hčerki, dočim je le-ta mislila, da je rojena le za oficirje. Gospa Javorjeva je torej vabila na posete uradnike, kateri so ji ugajali. Hodili so radi, in marsikateri izmed njih je imel resno voljo, da vzame Angelo, češ, da dobi ženo, katera mu bo vdana, tem bolj, ker ne bo imela denarja — kar je tudi nekaj vredno; saj denar tudi ni vse.

Semen je pogosto zahajal k Javorjevim; zašel je bil v njih družino, da še sam ni vedel, kako, a spominjal se je, da se je izprva za njih naklonjenost s čudno vztrajnostjo potezal. Ščebetali sta z njim na posetih hči in mati; oče je šel navadno že pol ure prej na izprehod, kadar je vedel, da ga kdo hčerinih znancev poseti; pravil je, da se mu ne ljubi klanjati, in da se mu vsa etiketa mrzi. Vesel je bil pa vedno, kadar je čul, da je bil kak soliden človek njegov gost. Semen se je ponižno in vdano odkrival. Le temu je to ugajalo, in občeval je mnogo z Angelo, a ta se mu je včasih smehljala, včasih ga je pa nalašč prezirala.

Semen je bil — a ne on edini — s čudno strastjo navezan na gospodično Angeliko, da se je moral krotiti na vse pretege, kadar je videl, kako ona koketira, da, kako se vsiljuje častnikom, dočim njega prezira ter se ga usmili samo, kadar se ji zljubi, ter mu milostno dovoli, da ji s tem ali onim pokaže svojo naklonjenost . . . Semena je to vselej grozovito dirnilo. —

Med mestnimi devojkami in materami je pa Angela prišla polagoma na glas »oficirske ljubice«, kokete brez sramu in značaja, a vkljub temu se je vse klanjalo njeni lepoti . . .

Na koncertu elitnega pevskega društva je Semena Angelino vodenje močno poparilo. Ljubkovala je brez ozira le z nadporočnikom Sturmom, možem, ki je bil na glasu kot osebno čeden, kavalirski človek, s plavimi brkami, ozkimi ustnicami, pa mnogimi grehi.

Zapomnil si je Semen ta nastop. Neodoljiva sila ga je bila gnala na »mestni ples«, a »oficirska ljubica« ga je ondi javno blamirala; tedaj pa je sklenil, da uniči in zatre ono silo v sebi, naj stane, kar hoče.

II.

Opoldne v nedeljo je dobil nadporočnik Sturm v majhni kuverti vizitko od gospe Javorjeve; odtrgal je ovitek bliskoma, se zasmejal ter si zasukal dvakrat, trikrat brke.

»Hm, gospa Javorjeva me vabi na popoldanski izlet! Imam sicer danes še počakati proti večeru tovariša v restavraciji — torej, skoro ne utegnem ustreči Angeli — hm — toda vendar pojdem, če že tako želi ona mucka — bodi!«

Nato je vrgel plašč na obešalnik, si odpasal sabljo ter posegel v pisalnikovo miznico, iz katere je privlekel knjigo, podobno kakemu albumu, ter jo začel ogledovati, ironski motreč pisma, katera so tičala zapored zložena v nji.

Toliko jih je torej od lanjske jeseni, ko sem bil prestavljen semkaj, v tole naše mestece. Pikantno! — morebiti bi rekel naš major celo amuzantno! Parfumovani papirček gospe odvetnikove — poleg sličice trgovke Lebnove — oj, pa še tako imenitno dekoltirana je tale dama — in lase si je izborno uravnala, ko se je dala fotografovati! — Oj in tule zopet ena: gospa, pravzaprav vdova pokojnega Jančnika, ki je imel baje tudi drugih ljubic obilo. — No — in — haha: tule vidim pisemce hišnice gospe Jančnikove, kateri se je tudi nekdanj bledlo o meni: pisano je pa prav nerodno, res prav sentimentalno — in to meni le redkokdaj ugaja, ne morem pomagati...«

Prižgal si je svaljčico in premetaval še dalje pisma, naposled pa jim je priložil še vizitko gospe Javorjeve. In potem se je parkrat pretegnil, zamahnil z rokami, poklical služabnika ter mu naročil, naj bode doma danes popoldne, dasi je nedelja.

»Tu imate smodk; kadite, če se vam ljubi! Kadar pride gospod nadporočnik — saj ga poznate, oni, ki je bil že zadnjič pri meni — mu recite, naj oprostí. Vizitka moja je na mizi. Povejte mu, da sem imel nujno pot.«

»Razumem, gospod nadporočnik. Ali naj sobo zaklenem?«

»Kakor vam drago; do tedaj morate počakati, da oddaste vizitko.«

In Sturm je odšel obedovat na zasebno stanovanje, kjer so bili naročeni nekateri častniki na kosilo.

Točno ob treh je bil pa pri Javorjevih.

Angela je ravno gledala pri oknu ter mu prihitela na stopnice nasproti; on jo je prijel za roko ter se ji priklonil.

»Gospod nadporočnik, hvala vam, hvala, da ste se odzvali! Recite, ali ni naša misel izvrstna, poleteti zopet enkrat na Pristavo; saj je ravno danes prav ugodno vreme!«

»Res, res, kaj naj počnemo celo popoldne v mestu! Da, oprostite gospica, zahvaliti sem se pozabil na vabilu.«

Za četrto ure so odšli gospa Javorjeva, Angela in Sturm na Pristavo.

Po drevoredu je bilo dokaj ljudi, ki so se izprehajali gori in doli jako hitro radi mraza, ki se je bil zadnje dni pojavil zopet z vso krutostjo, tako da so slabo oblečenim revežem kar šklepetali zobje.

Tla so bila trdo zmrzla; silna megla se je vlačila po travnikih poleg golih, starih kostanjev, kateri so bili vsi polni ivja. Rdečkasto zimsko solnce se je zaman trudilo razgnati te neprodorne hlapove.

Od daleč se je pa slišala godba, ki je svirala na dirkališču, katero je rabilo po zimi za drsališče.

Sturm in Angelá sta hodila ob straneh, v sredi pa je stopala gospa.

Vsi trije so tiščali roke k sebi; nadporočnik je stiskal sabljo ter mencial roke v žepih; dami sta imeli velika mufa, na katerih črni dlaki so se srežile ivnate dlačice.

»Gospod nadporočnik, kje ste bili pa danes zjutraj? — Kaj ne, da je dolgočasno v našem mestu?«

»Baš nasprotno, milostljiva gospica. Dopoldne sem bil pri štabu; imel sem službenega opravka toliko, da nisem utegnil ničesar drugega uganjati. A kaj pa vi, gospica?«

»Jaz? Kaj se res toliko zanimate zame?«

»Da, seveda se; saj niste užaljeni!«

»Veste, če ste že ravno toliko radovedni: bila sem v konditeriji! No, in kaj je potem?«

»Gospod, nadporočnik, ste li že kdaj občevali z gospo pokojnega poslanca Jančnika?« se je oglasila sedaj mati.

»Da — nekoliko pač — prejšnje čase — to se pravi lanjsko zimo. Seznanil me je z gospo njen sorodnik Viljem, ki je v Gradcu na politehniko študiral.«

»Menila sem vas nji predstaviti, ker pride tudi ona, kakor mi je pravila zjutraj, ko sva se srečali na trgu, na Pristavo nekoliko pogledat.«

»Tako — tako! Veselilo me bo, če bo družba večja.«

»Mene tudi, mama«, je rekla Angela.

Stopali so medtem že mimo gozda, ki se je razprostiral zadaj za drevoredom. Sneg je polzel in škripal pod nogami, da se je ta ali oni lovil, ko mu je izpoddrsavalo po tleh.

Šlo je mnogo inteligence; gospodje v težkih zimskih suknjah, dame pa odete okolo vratu s kožuhovino, a nožice so jim tičale v svetlih galošah.

Kmalu se je pokazala Pristava. Na leseni ograji, narejeni iz latnikov, je ležal trd sneg; po njem so čivkali gladni vrabci. Nad ograjo so molele redke smreke svoje dolge, pod sneženim bremenom se šibče veje, a za smrekami so stale na vrtu jablane, nizke in skrivljene ter metale senco, kolikor so je mogli provzročiti premrli solnčni žarki. Po gozdu je bilo tiho. Gaz je peljala do gostilnice; izhodili so jo bili gostje, ki so prihajali semkaj takoj po eni uri.

Tik hiše, v švicarskem slogu zidane — nje zameteni stolpički so slikovito moleli iznad strehe — je bil postavljen steklen salon, katerega šipe so bile rumene, rdeče in bele.

Gospa in gospica Javorjeva z nadporočnikom Sturmom sta šli najprvo v hišo. Takoj v veži, potlakani z rdečo, zamazano opeko, na kateri so se poznale snežene stopinje, so srečali gostilničarico Medvedovko, ki jih je vljudno pozdravila, a obenem s ključi poropotala po predpasniku. Skozi vrata pa se je zakadil tačas naravnost gori pod obok, oškropljen modrikasto in sivo, zamazan vrabec ter začivkal »čiv, čiv!«, Medvedovka pa je siknila »šu, šu«.

»Je li še dovolj prostora v salonu?« je vprašal Sturm.

»Dovolj, dovolj! Še pri dveh mizah je prostora! — Gospoda, s čim postrežem?«

In gospa Javorjeva je naročila prasičje pečenke z rumeno salato, ki je po zimi tako priljubljena.

Stopili so v stekleni salon, v katerem je s stropa visela velika, bela »bliskovna« svetiljka prav nizko doli med mize, tako da je marsikateri gost zadel z glavo vanjo, ker je ni poprej opazil. Tu je bila zbrana že precejšnja družba.

Jančnica je sedela ob okrogli mizi ter ravno mrcvarila piščanca — sredi številnega omizja gospodov in gospic. Levico je vdovi deželnega poslanca Jančnika zaslanjal gladkoobriti komptoarist Sender ter se priklanjal vedno in vedno dami na desni, pridno pregibajoč svoje suhe čeljusti; na tleh pa je sedel med Jančnico in Senderjem rjav pes-jazbečar ter glodal kosti, ki mu jih je metala vdova na papir nemškega humorističnega lista »Kikiriki«.

Ko je Jančnica prišlece zagledala, je takoj vstala in kriknila: »So že tu — prosim, sedaj pa kar k nam.«

Posedli so okolo mize. Sturm se je z visokostno vojaško vljudnostjo poklonil damam, zlasti gospe poslančevi ter pozdravil tudi drugo zbrano družbo. Nato je prisedel k Angeli ter skoro izključno le z njo govoril ter ji neusmiljeno dvoril, a kadar mu je gospa Jančnikova zastavila kako vprašanje, se je delal, kakor da je ne čuje ter ne vidi njenih strupenih pogledov. Tem več pa je govorila s poslančevno vdovo Javorica, ki se je le malo mešala v zabavo mlajših . . .

»Gospa, ste li že prejeli najnovejšo številko dunajske »Mode«? Zlasti mnogo je mančilj za spomlad . . .«, je omenila Jančnica proti Javorici.

»Jaz nimam, verujte mi, gospa poslančeva, prav nobenega veselja za nove toalete, le prisiljena se vdajem modi — kaj pa hočem; ko se ji vsi pokoravajo, naj bodem li jaz izjema?«

»Potrebuje pa gospodična tem več, ki je mlada in lepa — čestitam vam, pravijo, da je najdražestnejša med venčkom, ki se je letos zbral pri plesnih vajah v čitalnici. — Gospodična Angela, oprostite, kako pa vam ugaja pomladanska številka »Mode«?»

»Hvala, izborna! — Sploh mi je dunajski kroj bolj všeč nego pariški.«

Jančnica ji je pritrdila.

»Ah, kaj moda!« se je vtaknil brzo Sturm vmes, »bodi taka ali taka, ne škoduje itak nikomur ne, koristi pa kvečjemu tvrdkam v prestolnici. Moj princip je pravzaprav: živimo filistrsko — ne filistrsko po naše, nego bodimo velikomestni filistri! Jaz pravim: prijatelj, uživaj, dokler imaš, kaj ti mari vse drugo — moda in podobne fraze, katere nekateri toliko cenijo. Gospoda, jaz sem epikurejec...«

Jančnica se je namrdnila o teh duhovitih opazkah Sturmovih, a silno so imponirale komptoaristu in pa suplentu, ki je sedel poleg njega, in oba sta hitela Sturm pritrjevati.

»Ha, ha — in ni li to pravo načelo? Zakaj ne bi bilo — prosim vas — ko se po njem ravna ogromna večina sedanje inteligence — hm, in pa tudi — praktično je najbolj!«

»Pravzaprav je res«, je pripomnila Jančnica, »a da bi vsakomur ugajalo, jako dvomim.«

(Dalje prihodnjič.)

LISTEK.

»Slovenske Matice« knjige za l. 1898. so izšle minoli mesec. Ker jih nismo še utegnili dostojno pregledati in presoditi, priobčimo prihodnjič daljše poročilo in podrobne ocene o njih. Knjige, ki jih je podala Matica Slovincem za l. 1898., so pa nastopne: 1.) *Knezova knjižnica*. V. zvezek: Slike in povesti (8). Fr. Ks. Meško. — Strelcov »Popotnik«. Knjižnozgodovinska črtica. Fr. Levce. — Pesmi. Anton Medved. — Ob stoletnici Janeza Vesela Koseskega. Fr. Levce. — 2.) *Zabavna knjižnica*. XI. zvezek: Cerknjiško jezero (s slikami in zemljevidom). Spisal Jožef Žirovnik. — 3.) *Slovenske narodne pesmi*. IV. snopič. (Konec I. zvezka.) Pripovedne pesmi. Uredil prof. dr. Karol Štrekelj. — 4.) *Zgodovina slovenskega slovstva*. IV. del. 3. zvezek. Spisal prof. dr. K. Glaser. — 5.) *Elektrika, nje proizvajanje in uporaba*. II. del. Spisal Ivan Šubic. 6.) *Letopis za l. 1898*. Vsebina: Meščanski špital, (doneski h kulturni zgodovini ljubljanskega mesta). Ivan Vrhovec. — Nekaj o razmerju slovenskih Trubarjevih spisov k protestantskim

hrvatskim knjigam. Dr. Fr. Vidic. — Ivan Turjaški, krajiški zapovednik. Ivan Steklasa. — Slovarski in besedoslovni paberki. L. Pintar. — Duševna izobrazba človeštva in žensko vprašanje. Ivan Bernik. — Veliki šenklaški zvon v Ljubljani — čigav je? Ivan Vrhovec. — Bibliografija slovenska. R. Perušek. — Letopis »Slovenske Matice«. E. Lah.

Popevčice milemu narodu. Speval Anton Hribar (Korinjski). V Celju tiskal in založil Dragotin Hribar. 1898. Pred nami leži zvezek Hribarjevih poczij. Zakaj je pesnik objavil spredaj tudi svojo podobo in to baš v taki poziciji, mora vedeti že sam. Okusi so pač različni! — Ali ta naslov: »Popevčice«! Balade, romance, junaške pesmi se vendar ne morejo imenovati »povevčice«! Kratke lirске pesmice, takšne, ki se uglašbijo, bi se že lahko tako imenoval. Naslov pa se že vendar razteza na vso knjigo. Ali tiči za imenom »Popevčice« — skromnost? Pa ti skromnosti nekoliko kontrastuje dotični portret. — No, bodisi kakorkoli.

Knjiga je razdeljena v lirске pesmi, balade in junaške pesmi. Najboljši je poslednji, najslabši prvi del. Res, da noben pesnik ni ekskluzivno lirski ali epski; o Hribarju pa bi skoro trdili, da je edino le epik. Lirika se mu kratkoimale ne izponaša — to mu je že marsikdo opomnil — najmanj pa takrat, kadar zaide v višje ozračje, kadar je refleksiven ali doktrinaren. Takrat je njegova pesem rimana — proza. Kako raztegnjena je na primer pesem »Ne obupaj, Ljubljana bela«! V vseh možnih stavkih istega pomena opisuje nje nesrečo vsled potresa. Dobro je vsaj, da strogo lirskih pesmi sploh mnogo ne obseza prvi del, najsitudi je pesnik vzporedil pod to zaglavje pesmi od 30. do 71. strani.

Epskega talenta, kakor smo omenili, Hribarju ne moremo odrekati, in sicer je njegova stroka romanca z narodno snovjo, ki jo zna on včasih spesniti z jasno, lahkotno in gladko tekočo dikcijo. Seveda, taka romanca je potem isto, kar idila. Ta geare se Hribarju najbolj izponaša in preprostim bravcem najbolj prija, ker zna često zadeti tisti »narodni« ton. Zato bi bilo zanj primerno mesto v knjigah družbe sv. Mohorja. Baladi pa Hribar ni več kos. In čisto napačne nazore imajo o baladi tisti kritiki, ki so Hribarja hvalili baš zaradi njegovih balad! Nobena izmed pesmi, uvrščena pod oddelek »Balade«, pa ni prava balada, ampak navadna povest!

Nesrečna epska razblinjenost in gostobesednost zmedeta mnogokrat potrebno plastiko in preprečita tako zvane epske skoke, ki so baladi to, kar telesu kosti. Vzemi mu okostje, in telo se sesede. V tem pogledu mu Aškerčeva muza kliče: »Prid', zidar, se les učit!« . . . In še nekaj! Res je, da nosi balada že po svojem bistvu na sebi mrakoten značaj, ne sme pa biti temna, nejasna, neumevna ali dvoumna. Prvi pogoj vsakega pesniškega izdelka je ta, da ga bravec ume in sicer prav tako kakor pesnik sam, in da se da razlagati samo po eni poti. Te jasnosti pri Hribarju včasih pogrešamo in navadno v najboljših snoveh. — Mimogrede ga opozarjamo tudi na to, da pri peterostopnih »srbskih« trohjih ne sme nikdar manjkati za drugo stopico diareze, ki je v pesmi »Boj pri Si sku« pogrešamo. Med njegovimi »junaškimi« pesmimi je »Zadnji knez« pravi epski biser.

A. M.

Erotika. Založil Ivan Cankar. V Ljubljani 1899. Natisnila in založila Kleinmayer & Bamberg. Cena 1 gld., po pošti 1 gld. 3 kr. O elegantno opremljenih pesmih, ki so na 115 straneh razvrščene v skupine:

Helena — Iz lepih časov — Danajski večeri — Romance — Ispregovorimo več prihodnjč; priporočamo pa jih danes najtopleje izobraženemu našemu občinstvu.

Oton Zupaučič. Čaša opojnosti. Cena 1 glđ., po pošti 1 glđ. 5 kr. Založil Lavoslav Schwentner. Natisnila »Narodna tiskarna«. V Ljubljani. 1399. Ravnokar pred skiepom lista smo prejeli za veliko noč še druge poetične pisanke jako okusno in moderne oblike. Znani »Zvonov« pesnik (Nikolajev) nas je razveselil s to zbirko pesmi, ki obsegajo na 110 straneh tele kroške: Albertina — Zimski žarki — Steza brez cilja — Seguidille — Bolne rože — Jatro — Romance. — Knjigo krasi neslovni list, ki ga je narisal arhitekt Ivan Jager. O vsebini lepe knjige prihodnjč več, za sedaj pa bodi priporočena vsem ljubiteljem Nikolajevega muza.

Donesek k slovstveni zgodovini 18. stoletja. Knjižnica benediktinskega samostana admontskega brani slovensko-nemški slovarček (galerija, omara 99., št. 105.), kateri do sedaj še ni bil nikjer omenjen. Naslov mu je: Ein kleines | Wörterbüchlein | nömlich | windisch- und deutscher | Sprache | — | Eno Mala | BESEDISHE | Nemrzh | Slovinskiga, inu Nemshkiga | Jesika | — | Mährburg, | zu finden bei Joseph Merzinger, bürgerl. Buchbinder | und Buchhändler, 1789. n. 8°. str. 112.

Slovar, kateri obsega 38 strani, je razdelil neimenovan pisatelj v oddelke, katerih se vsaki začneja s črko A, vendar se abecednega reda ni dosledno držal. Prvi dve strani zavzemajo krstna imena, n. pr. Dismas, Engelbert, Erntud, Hippolytus, Kilian, Norbert, Olympius, Prosdocius, Radigund i. t. d., večji del imena tuja slovenskemu duhu, katera tudi kažejo, da je bil pisatelj brzkone duhovskega stanu. V ostalem ima slovar besede, katere se v navadnem življenju najčim bolj rabijo; zadostuje, da se slovarjevo bistvo spozna, ako podam malo zbirko besed: Shved, der Leib, Shneck, das Genick, Zhelu, die Stirne, Vubu, das Ohr, Paplat, die Sohle, Vodova, der Witwer, Brad, der Bruder, Kavz, der Weber, Pözh, der Ofen, Groft, die Weintraube, Srakonoga, der Himmelhau, Weer, der Fenchel, Pfenich, Wiszh, das Pinsenrohr, Vodu, unvermacht, speer, Wedlejerje, das Seitenstechen, Vav, der Ochs, Rezhar, der Entrich, Kuff, die Amfel, Wrast, Jam, der Ulmbaum, Hudopjer, die Fledermaus, Qvas, der Sauerweig, Vedcozh, wiffend, Wejshat, fliehen, Wrot, die Überfahrt, Predni (Sadni) padov, das fordere (hintere) Geßel, Sless, der Birsch, Eibisch, Kofovitiza, der Rittersporn, Moshish, die Hauswurz, Strashivnik, der wilde Feldsafran, Oltroscherza, die Brombeere, Gladesh, Erdpfriemen, Bela Zhemerika, die weisse Ninswurz. Mislim, da ti zgledi zadostujejo.

Za slovarjem sledijo na str. 39. poučni kmetijski sestavki, deloma v dvo-govoru. Kot primer bodita: Dva pogovorna Mesha. Perjatev, kam gresh ti? Jesi (stavčeva napaka mesto t) grem v' Meštu. Ješ' ranu tude v' Meštu grem. Pojdma toku v' kub, bude nama krajski zhaff. Kaj imash ti v' Mešti opraviti? Ješ' sm shi pred shierna'jfm Daeva veliku Motl, Sekirno, inu Motkine toparishe, nikatiere Shajtrige, tri Saay, tudi nikatiere Brase, en okuvani Plug, vojne Kolofe, inu dve kripi Vegla noter poslav. Na to visho, dokler ti tolku Rezhil na odajo imash, bodesh veliku Denarjev ger d'edigna. To bi posh prav dobru blu: jest morem tudi veliku ven dati i. t. d. — Mogoče, da si je pisec vzel za vzorec M. Pohlina slovar (1782), čigar naslov se glasi tudi »besedišče«: »Tu mala Besedishe treh jesikov«; toda ker Pohlinaove knjige niazem imel pri roki, ne morem nič gotovega povedati.

Šmid.

Glasbene Matice koncert dne 19. m. m. je v vsakem oziru sijajno uspel. Mojster Hubad nas je z izvrstno izvežbanim zborom povedel v 16., 17. in 18. naše stoletje, kjer smo poslušali velezanimive slovenske cerkvene pesmi našega Trubarja, Dalmatina, Kastelca i. dr., povedel pa nas je tudi na cvetoči vrt narodne poezije, kjer smo si srce naslajali z najlepšimi spevi. Ker nam je strokovnjaško poročilo prepozno došlo, ga priobčimo prihodnjic.

Slovensko gledališče. Dan 19. januarja t. l. se sme debelo podčrtati v kroniki našega gledališča. Ta dan se je namreč prvič uprizorila na našem odru Riharda Wagaerja opera »Lohengrin«. Kdor količkaj pozna Wagnerjeva dela in vpošteva naše razmere, ne bo mogel tajiti, da je bilo to jako smelo podjetje; a da je to podjetje uspelo in še prav lepo uspelo, mora navdati vsakega prijatelja našega gledališča s ponosom in odkritosrčnim zadovoljstvom.

Kaj je Wagner med glasbeniki, je obče znano; znano je tudi, koliko srditih bojev je Wagner provzročil s svojimi nazori o nalogi godbe. Še dandanes ima Wagner v Nemcih samih mnogo odločnih nasprotnikov, dočim ga drugi seveda zopet kujejo v zvezde. Vendar kakor kažejo stvari zdaj, je videti, da častivci Wagnerjevi prevladujejo, da v novejšem času je prišel Wagner v veljavo celo pri Francozih, pri katerih bi človek mislil, da so za njegovo slavo najmanj ugodna tla.

Manj sreče pa je imel Wagner na Ruskem, kjer je izrekel pred nedavnim časom grof Tolstoj o njem uničujočo sodbo. Tolstoj je bil prisoten v Moskvi pri Wagnerjevem »Siegfriedu«, a vztrajal je po lastni izpovedbi samo pri dveh aktih, potem pa se mu je zgabilo, in je pobegnul iz gledališča. Tolstoj imenuje Wagnerjevo umetnost lažno, ponarejeno in lepoto glasov, katere izvablja orkestru, primerja ženskim lepotilom. In svojo sodbo okončuje z besedami: »In tako se predstavlja tako skaženo, okorao, bedasto delo, ki nima z umetnostjo čisto nič posla, od konca do kraja, stane milijone ter ugonablja bolj in bolj okus boljših krogov ter njih čut za umetniško lepoto . . .»

Ta izjava iz ust tako odličnega poznavatelja umetnosti in njenega bistva se nam je zdelala tolikanj zanimiva, da je nismo mogli zamolčati.

Jasno je, da spričo tega, kar so pisali slavni in obče priznani strokovnjaki proti Wagnerjevi glasbi in nji v prilog, naša graja Wagnerja takisto ne more škodovati, kakor mi naša hvala ne bi mogla hasniti; tem bolj pristojušo pa lahko izpovemo svoje misli, a brez okoliša izjavimo, da Wagner ni mož po našem srcu. Tako radikalno ga sicer ne obsodimo, kakor ga je Tolstoj. Nekaj se mora Wagnerju pripoznati, to namreč, da se razodeva v njegovih delih duh nenavadne energije, in da ga glede plemenite in bčesteče instrumentacije dozdaj še nihče ni nadkrilil. Nikakor pa se ne strinjamo z njegovimi načeli o bistvu in smotru godbe. Wagnerju je godba samo sredstvo za pomenljivo, smislivo naglašanje besed, on hoče z godbo samo popoimiti, kar se po njegovih mislih ne da z besedo zadostno izraziti; njemu godba torej ni sama sobi namen, temuč samo tolmač dramatičnemu dejanju.

Ta načela pa so v očitnem protislovju z bistvom umetnosti sploh. Ako je res, da je umetnost sama na sebi »gospa, ki nikomur ne služi«, potem se mora reči, da je tudi vsaka posamezna umetnost taka gospa, godba takisto kakor poezija ali kiparstvo ali slikarstvo. Tolmačenje je »posel, ki pripada razumu, duhu, in dubovita je res Wagnerjeva godba; toda od umetnika ne zahtevamo tolikanj dubovitosti, nego pred vsem srca. Zato nas nikakor ne more zadovoljiti

godba, ki nam takorekoč samo razlaga besede, na katere je zložena. Ne misli, temveč čustva naj se izražajo v glasbi, in skladatelj izlivaj v svoje skladbe samo to, kar je občutil ob snovi, ko jo je obdeloval.

V nekem oziru ima Wagner seveda prav; res je, da mora biti godba v nekakem skladju z besedilom, da mora karakterizovati predmet, na katerega se naslanja, in nasprotovale bi gotovo vsem estetiškim načelom, ako bi skladatelj iz žalostinke izkušal napraviti poskočnico. Toda bodi kaka skladba še tako značilna, in naj se še tako tesno oprijemlje besedila, vendar mora biti po naši skromni lajiški sodbi samostojen umotvor, tako da se uživa lahko tudi sama zase, ločena od teksta. Le ako se postavimo na to stališče, razumemo, zakaj je često libreto kake opere jako slab, dočim je glasba, ki je zložena nanj, pravi umetniški biser, ki se mu vedno in vedno divimo. Skladatelja pač ni navdušilo besedilo, temveč navdušila ga je samo dotična snov tako, da je v izražanju svojih čustev daleč nadkrižil libretista.

Wagner je pač čutil, da je možno njegova načela o poklicu in nalogi godbe v operi izpodbijati; zato pa je zahteval, da bodi dramatiški pisatelj in skladatelj ista oseba. A baš v ti zahtevi se kaže neizvršnost Wagnerjevih nazorov. Wagner je res sam pisal tekst za svoje opere, in priznati je treba, da je bil jako spreten; a koliko imamo pesnikov-oziroma pisateljev, ki bi bili obenem tudi glasbeniki? Naj bo li Wagner edini operni skladatelj na svetu? Kriva omejenost Wagnerjevega stališča se kaže tudi v tem, da bi se morale po njegovih nazorih zajemati snovi za operna dela zgolj iz bajeslovja. Kaj pa, kadar bi bili dotični viri vsi izčrpani? Ali naj bode potem konec operni literaturi?

Z označeno svojo teorijo je Wagner pač najpreje in zlasti skrbel za samosvojo slavo!

Ko tako sodimo o Wagnerju, se nehotе vprašamo, odkod velikanski uspehi njegovih opernih del.

Po naših mislih je provzročil te uspehe pred vsem zunanji blesk, s katerim so opremljene vse Wagnerjeve opere. Pri operah drugih skladateljev imamo največ užitka, ako jih poslušamo meže, pri Wagnerjevih glasbenih dramah — tako nazivlje on svoje opere — pa moramo gledati in gledati ter napanjati svoje oči, če ne, kmalu ne vemo prav, pri čem smo. In kakor je dejanje teh dram obdano z nenavadnim, bajnim sijajem, tako done tudi iz njegove glasbe sami na sebi lepi, čarobni glasovi. Torej navzlic naši gorenji trditvi nikakor ne tajimo, da ne bi napravila Wagnerjeva glasba vtiska na nas, a nam je ob nji tako nekako, kakor če čujemo zveneti Aeolovo harpo. Prijetno je to zvenenje in tudi mamljivo za uho, a ne prodira nam — v srce! Mogoče, da nimamo pravega razuma za Wagnerjevo godbo, a tolaži nas to, da ga nimajo niti taki možje, kakor je Tolstoj! . . .

Razen »Lohengrina« se je pela v dobi od 15. januarja t. l. do 15. februarja le še »Aida« dne 4. februarja in sicer na korist našemu marljivemu kapelniku H. Benišku.

Tudi kar se tiče drame, nam je zabeležiti v ti dobi znamenit večer. Dne 7. in 12. februarja so se predstavljali namreč na našem odru Jurčičevi-Kersnikovi »Rokovnjači«, katere je za oder priredil gospod Govekar.

Misel o dramatiški osnovi »Rokovnjačev« je menda tako stara kakor roman sam. Znano je, da je Kersnik sam namerjal dramatizovati »Rokovnjače«

in tudi pisec teh vrstic se je bavil s to mislijo, toda slavo, da je »Rokovnjače« spraval na oder, si je osvojil Govekar.

Zdaj, ko je delo končano, se bo zdelo morda marsikomu jako enostavno, a baš mi, ki smo se hoteli, kakor smo rekli, sami tega dela lotiti, izpričujemo lahko, da dramatisovanje romana ni kar si bodi; ni vse eno, kaj se iz romana porabi za dramo, in kako se posamezni prizori razvrste. Na eni strani treba paziti, da se nič takega ne izpusti, kar je za dramatiški razvitek dejanja važno; na drugi strani pa je spet nevarnost velika, da dramatisovavec ne zaide pri izčrpavanju romana predaleč ter zabrede v epiško razblinjenost.

Priznati moramo, da je gospod Govekar razpredelil snov v posamezna dejanja vobče z jako srečno roko. Da se je pri tem držal kolikor možno tesno romana, in da je le tam kaj iz svojega dodal, kjer je bilo neizogibno potrebno, moramo pohvaliti. Gospod Govekar je vedel, da bodo hoteli ljudje pred vsem videti Jurčičeve-Kersnikove junake, zato ni rinil samega sebe v ospredje, in ni napravil samosvojega, samostojnega dela iz snovi, ki je, dasi sama na sebi zanimiva, za dramatiški proizvod vendarle precej nevhvaležna — nego Govekar je »Rokovnjače« v pravem pomenu besede samo dramatisoval.

Da kaže Govekarjeva drama kakor vsi taki dramatiški proizvodi, ki so zgrajeni na podlagi kakega romana, semtertja nedostatke, temu se ne bomo čudili, ker je povsem naravno. Tako se nam zdi že v prvem dejanju malo verjetno, da bi se pobijali na glavnem trgu v Kamniku, prav tam, kjer je bil Tomaž Velikonja še pred malo časom izpostavljen splošnemu zasramovanju, in kjer se je razglasila nagrada na glave rokovnjačev — pobijali še za dne, ne da bi opazil to kdo javnih varnostnih organov, ki so baš za francoske vlade jako resno opravljali svoj posel. Toda sami ne vemo, kako bi se moglo to bolje narediti.

Pač pa menimo, da bi se dal prizor pri črevljarju Bojcu nekoliko izboljšati. Ko so se »Rokovnjači« uprizarjali prvič, je bilo prizorišče drugačno, nego pri poznejših predstavah. Prvikrat je bil oder razdeljen, tako da se je videlo v Bojčevo sobo in pa na prostor pred njegovo bajto; pri poznejših predstavah pa je zavzemala vse prizorišče Bojčeva soba. To izpremembo je gospod Govekar napravil radi tega, ker se da na ta način prizorišče izpremeniti vpricho gledavcev, tako da ni treba zastreti vmes odra z zastorom in se torej priščedi lahko nekoliko časa, ker traja drama itak že dolgo.

Mi ne bi nič ugovarjali taki izpremembi, dasi se ji protivijo časovne in prostorne razmere, kajti iz Radomlja na Palečevino se vendar ne more dospeti kar hipoma; moti pa nas to, da govori Nande zunaj Bojčeve hiše tako glasno, da ga sliši občinstvo skozi stene in sicer navzlic temu, da Nande ve, da je Blaž Mozol v sobi. Tako nepredvidnega si Nandeta vendar ne moremo misliti. Naravnije in verjetnejše bi bilo, ako bi Bojec Nandetu povedal šele konec pogovora, da je Blaž pri njem, ter ga obenem pomiril, češ, da spi. Dvignil bi se nam potem pač pomislek, zakaj Nande ni prišel v sobo; toda zoper ta pomislek se dobi lahko več razlogov. — Odveč se nam tudi zdi, da Nande v začetku petega dejanja ponavlja iz svojega življenja to, kar je povedal že konec četrtega dejanja; ljudem, kakršni so rokovnjači, mu pač ne bi bilo treba opravičevati svojega dejanja, vsaj ne tako obširno; storil bi to v bolj splošnih potezah lahko.

Konec mora biti v drami seveda drugačen, nego je v romanu, in ga je res pre naredil gospod dramatisator. Mnogim se ne bo zdel posebno originalen — Nande gre namreč iz zapora naravnost k ljubici, in tu ga zasačijo in ustrelce —

a priznati moramo, da je ta konec naraven, pretresljiv in skoro edino možen. Jako lep in ganljiv je pogovor med Nandetom in Polonico pred katastrofo.

Da je Blaž v romanu kakor v drami najzanimivejša oseba, čuti vsakdo. -- Ko je Kersnik, nadaljujoč Jurčičevo delo, takoj v prvem svojem nadaljevanju -- sicer prav po Jurčičevem osnutku -- opisal Blažovo smrt, se je vzdignilo vse zoper Kersnika, češ, da je Blaža prehitro ubil. Tudi v drami bi Blaža radi še nekoliko dalje poslušali, in kakor sico čitati, se je gospod Govekar sam odločil, da mu podaljša življenje. Tega pa morda ne bi bilo treba; ko bi le mogel sprizviti Blažev umor na oder in pa oni klasični pomenek, ki ga ima v romanu Blaž s hlapcem Francetom o vinu, ko greta rokovaže tožiti -- ta pomenek bi imel Blaž lahko z Bojcem, preden zaspi pri njem -- pa bi nam bilo tudi Blaža Mozola zadosti.

O Nandetu ne moremo trditi, da bi bil kdo ve kak dramatiški značaj.

Že v romanu pogrešamo neke doslednosti v Grogovem značaju. Vidi se, da si ga je Kersnik mislil nekoliko drugače nego Jurčič. Ako vzklikne Grog v trinajstem poglavju romana: »Kopam mar ubogemu? Ali ne tepem in ne bijem onega, ki tepe in bije naš ubogi ljud?« so to zgoj fraze; kajti ko tako hlastno zahteva od Obloškega Tončka denarja, se ne meci za to, so li bili konji, za katere je denar izkupil, ugrabljeni bogatinom ali revežem. Gospod Govekar je to nedoslednost Grogovega značaja občutil, a bi jo bil moral popraviti.

Prav srečna se nam zdi tudi misel, da je vpletel gospod dramatikozor v igro petje. Pevske točke je uglašil gospod Parma. A dasi so skladbe zložene prav v narodnem duhu, bi se nam zdela vendar umestnejše, ako bi se zapela kaka narodna pesem namesto umetnih; kmetje na semaju sploh ne pojo umetnih pesmi, in rokovažci jih gotovo tudi niso.

Kako veliko pozornost je vzbudila v vseh krogih Govekarjeva drama, to se ne kaže samo v tem, da dozdej še nobena izvirna drama ni napolnila tolikrat gledališča, temoč tudi v tem, da se je kritika bavila z njo bolj, nego se pri nas navadno bavi z izvirnimi deli. »Rokovažci« so se primerjali celo s Schillerjevimi »Razbojniki«. Nam se to prisposodiljanje ne zdi prav prikladno. »Rokovažci« nas zanimajo radi tega, ker se nam v njih kaže v pristnih barvah slika iz našega kulturnega življenja -- dasi jako žalostna; »Razbojniki« Schillerjevi pa nas razvzemajo, ker je v njih mlad, plemenit pesnik dal duška svojemu kipečemu srcu. V »Razbojnikih« imamo vodilno misel, katere pri »Rokovažcih« pogrešamo; v tem tiči pred vsem razlika med »Razbojniki« in »Rokovažci«.

Istina pa je, da imamo po zaslugi gosp. Govekarja zdaj dramo, ki se bo ponavljala lahko v vsaki sezoni, in ki bo brez dvojbe še dolgo let javila svojo privlačno silo. --

Dne 10. februarja se je predstavljala prvič danajska burka s petjem »Trije pari črevljevs«, spisal Karl Görlitz, poslovenil Konrad Vodušek. Igra je plitev stvar brez vse literarne vrednosti. Semtertja se nahaja kak srečen domislek, menda zato, da se dolgočasnost potem še hujše občuti. -- Razen tega se je ponavljala dne 29. januarja spet enkrat »Revček Andrejček«, ki je bil ta večer dvakrat revček; kajti igralo se je na vseh straneh kolikor možno slabo.

Dne 2. februarja so igrali tretjkrat »Jožefove brate«, a pustni torek »Lumpacija Vagabunda«.

Matica hrvatska je razposlala svoj književni dar za leto 1898. Devet krasnih knjig za letni donesek 3 gld. Te knjige stanejo po knjigarnah 12 gld. 25 kr. — Šest je zabavnih, tri so poučne. Ker je še mnogo izvodov nerazpečanih, vabi odbor »Maticе hrvatske« k pristopu; novi člani se sprejemajo, dokler je še kaj zaloge. »Lj. Zvon« je že o mnogih prilikah svoje čitatelje opozoril na važnost »Mat. hrv.« knjig, iz katerih se Slovenci poleg zabave in pouka tudi najbolje nauče lepega hrvaškega jezika. Podrobna ocena knjig sledi. Oni dve knjigi, kateri sta v kritiki na prvem mestu, je »Matica hrvatska« izdala v svoji zalogi, in člani njeni ju dobodo za znižano ceno 60 kr. (m. 90 kr.) in 1 gld. (m. gld. 1'50). — Izdanje tretjega zvezka »Narodnih pesmi« se je zakasnilo, ker je Matica sklenila novo redakcijo rokopisa zaradi skrčenja ogromnega gradiva.

Knjižnica za klasičnu starinu. Knjiga tretja. Rimska književnost i latinski jezik. Po T. Birtu i O. Weisau priredil Milivoj Šrepel. Zagreb 1898. Izdanje »Maticе hrvatske«. 8°. 147 str. — Marljivi pisatelj je priredil, t. j. prevedel oba spisa, katerih originala je nemška strokovna kritika pohvalila. Teodor Birt je izdal svoja popularna predavanja l. 1894. pod naslovom: »Eine römische Literaturgeschichte in fünf Stunden besprochen O.« Weise pa je izdal knjigo: »Charakteristik der lat. Sprache. Ein Versuch. 8°. 1891«. Škoda, da je gospod pisec poslednjo knjigo preveč ostrigel, tako da bode lajiku premalo jasna, strokovnjaku pa premršava. Prevod je gladek, vendar se nam zdi, da je poraba nekaterih besed, n. pr. »latinitet« m. latinština«, »teatar« m. »kazalište«, »muštre« m. »uzorke«, »rola« m. »uloga« afektirana. Tudi beseda »igrarija« preveč diši po nemški »spielerei«. — Beseda »period« mu je včasih moškega, včasih ženskega spola.

Tiskovne napake so str. 39 malaskala (malaksala), str. 40 bijače (bijaše), str. 101 Nigidü (Nigidii), krivi so obliki antikan, barokan m. antičan, baročan, arhajični m. arhajski, prozajičan m. prozajski. —

Prievodi grških i rimskih klasika. Izdaje »Matica hrvatska«. Svezak šestnaesti. Ksenofon: Izabrani spisi. Dio prvi Kirupedija. Preveo i uvodom popratio Stjepan Seni. Zagreb. Naklada »Maticе hrvatske«. 1898. 8°. 255 str. — G. Stjepan Seni prav pridno prevaja grške klasike za Matico. Izdal je dosedaj Demostenove zbrane govore, Plutarhovih životopisov dva dela in sedaj Ksenofontov ljubeznivi roman. Prevod je dosti točen in gladek, vendar včasih prerobski in zato manj ugoden, včasih pa se preveč odmika od izvirnika. Zakaj piše dosledno Ksenofonov m. Ksenofontov, ne vem. Brez potrebe je v kazalu pretiskana še enkrat obširna vsebina podminih knjig, ki se že itak nahaja na čelu vsake knjige. —

Zmaj od Bosne. Pripoviest iz novije bosanske poviesti. Napisao Jos. Eug. Tomić. Drugo izdanje. Zagreb. Naklada »Maticе hrvatske«. — V romantiško povest odeto, nam opisuje pisatelj borbo bosenskih velikašev, ki so se uprli reformam sultana Mahmuda II., in katerim na čelu je bil Husein kapetan Gradačević iz Gradačca. Ta dogodek je zanimivo opisan in v njem bosenski običaji. To je tudi glavna vrlina te inače preproste, včasih naivno zapletene povesti.

Silvije Str. Kranjčević. Izabrane pjesme. U Zagrebu. Naklada »Maticе hrvatske«. 8°. 221 str. — Silvije Strahimir Kranjčević je izmed najboljših pesnikov hrvaških. Lirske pesmi njegove preveva nekaka otožnost, kateri daje pesnik duška v slikovitih izrazih bujne fantazije. Otožnost

pa mu provzročujejo misli o žalostnih prilikah in strasteh ljudskih, nesreča lastna in narodova. — Posebno priljubljen predmet mu je »smrt«. — Poseben oddelek so »Uskočke elegije«, v katerih opisuje ljudi in prilike iz hrvaškega Primorja, stare postojbine Uskokov. — Na koncu je oratorij v treh delih »Prvi grijeh« (greh).

Janko Leskovar. Sjene ljubavi. Pripovijest. Zagreb. Naklada »Matiče hrvatske«. 1898. 8°. 124 str. — Janko Leskovar je prišel na glas s svojo pripovedko »Propali dvori«, katero je izdala Matica l. 1896; pokazal se je tu kot ostroumnega psihologa. Tudi pričujoča povest je psihološka študija, ki se slično zvrši kakor »Propali dvori«. Nestalnost ljubeznikov zabrani srečen izid ljubavne zveze. Predmet je mršav; psihološke analize pa so včasih vkljub gostobesednosti nekako meglene. — Maniriran je jezik zaradi prepogosto izpuščenega pomožnega glagola, na pr. »Nešto se zanimivo javljalo u puku. Socijaliste umuknuli, uvukli se u se, a počeli se dizat bogomoljci. Na str. 64. sta besedi »tainom« m. teint-om in »merveillaux-svilom« m. merveilleux-svilom pač tiskovni pogreški. Sicer pa nas je zanimala ta študija.

Edhem Mulabdić. Zeleno busenje. Pripovijest. Zagreb. Naklada »Matiče hrvatske«. 1898. 8°. 222 str. — V novejšem času izda »Mat. hrv.« skoro vsako leto po eno knjigo iz peresa kakega muhamedovskega Hrvata, izmed katerih je izšlo že lepo število pripovedačev in pesnikov. — »Zeleno busenje« je sestavljeno iz dveh pripovednih skupin. Ena nam živo in zanimivo opisuje prihod avstrijske vojske v Bosno, znani napad na konjenike pri Maglaju, boje in osvojitve Maglaja. Druga skupina je na široko razpredena povest dveh maglajskih družin v oni dobi. — Dočim je druga skupina prav naivno pripovedovanje, nam riše pisec v prvi skupini prav večče odnošaje turškega in vlaškega stanovništva in avstrijskih vojakov.

Anton Nunčić. Izabrana djela. Uredio i uvod napisao Milivoj Šrepel. Sa slikom pjesnikovom. Zagreb 1898. 8°. 464 str. — G. Milivoj Šrepel je opisal na XXXII straneh življenje in knjižno delovanje simpatičnega pesnika, ki je posnemal Stanka Vraza. Pesmi so razdeljene v »Naše gore lišće — Razne pjesme — Turice — Neven — Lepiri (metulji)«. — Poslednje so po obliki in vsebini podobne Vrazovim »Djulabijam«. — Igra »Kvas brez kruha« šaljivo pred očuje politične razmere predrevolucijske dobe v Hrvaški; stvarca brez posebne cenc. — »Udes ljudski« je odlomek nedovršenega romana. — Prav zanimive so »Putositnice«, v katerih opisuje Nunčić potovanje svoje po Hrvaški, Primorju, Beneški, Kranjski in Štajerski. Čeprav je popis iz l. 1843., se čita, kakor da je napisan pred kratkim časom; kajti Nunčić duhovito opisuje znamenitosti Benetke in ostalih krajev in pri tem očituje svoje globoke misli, katere mu je budilo promatranje dežele in ljudi.

Slavenska knjižnica. Knjiga VI. Henrik Sienkiewicz. Pripoviesti. Zagreb. Izdanje »Matiče hrvatske«. 1898. 8°. 247 str. — Letos je Matica v prvič izdala v Slav. knjiž. povesti slavnega poljskega pripovednika. Dobri poznatelj slovanskih literatur g. dr. Ivan Gostiša, ki je že mnogo prevedel na hrvaščino, je opisal življenje in slovstveno delovanje najuglednejšega poljskega romanopisca sedanje dobe, potem pa podal devet krajših pripovedk njegovih v gladkem, lahkoumljivem prevodu. O vrednosti Sienkiewiczovih del govoriti na tem mestu, bi bilo odveč. (Konec prih.)